

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Upplysningar om detta för Sverige
 nya försäkringssätt lemnas å bola-
 gets hufvudkontor i Stockholm, 10
 Vasagatan, 1 tr., och i öfrigt af om-
 bud för

Allmänna Lifförsäkringsbolaget.

(G. 22071.)

Doktor **BURGMAN.**

Invärtes sjukdomar. Särskildt Bröst- och Underlifvsjukdomar.
 Biträder vid förlossningar.

Malm Morgsgatan 1. — Allm. Tel. 8018.

Mottagning: 9—11 f. m., $\frac{1}{2}$ 2—3 e. m. Söndagar 9—11 f. m.

Tandläkare.

G. G:son Hård af Segerstad.

Alma Hård af Segerstad,
 f. Björklund.

Rådfrågnings-tid 1—2.

Rådfrågnings-tid 1—2.

Plombering och artificiella tänder.

Allm. Tel. 8646. *Drottninggatan 19, 2 tr. Stockholm.*

JOHN HOLMBLOM,

Modeaffär för Damkappor,
 Stockholm,

12 Kungsträdgårdsgatan 12,

rekommenderar sitt stora och rikhaltiga lager af alla

Nouveautéer för säsongen.

Särskildt får rekommendera mitt stora lager af

 Pelsverk för Pelskappor

med därtill passande öfvertyger.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning *(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),*

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerar inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

**Sängar, Sängkläder, Mattor,
Möbeltyger, Gardiner,
Borddukar, Hvita Varor,
Triåvaror, Flanell,
Morgonrockstyger, Under-
kjolar och Kjoltyger.**

Profver och priskuranter franko.

K. M. LUNDBERGS Bosättningsmagasin
N:o 7 Storkyrkobrinken N:o 7
STOCKHOLM.

Wimans Spisar

för ved och torf.

Vedslöseri omöjligt. Ugarnne icke belagda med någon lera, steka och grädda utomordentligt jemnt, väl och fort. Inga »brännplåtar» att förnya. De yppersta intyg från hela landet. Kunna ses i verksamhet och profvas å

Ingeniör E. A. WIMANS Utställning och Försäljning,
17 Fredsgatan 17, Stockholm.

Aug. Magnusson

(etablerad 1860)

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

Försäljningslokaler: *nedra botten, en, två* och *tre* tr. upp

STOCKHOLM.

Största lager i Norden

af

Kulörta o. Svarta Ylleklädningstyger

Kulörta och Svarta Sidentyger

Bomulls-Tvättklädningstyger

Schalar och Resfilar m. m.

Observera!

Genom direkta förbindelser med in- och utlandets förnämsta fabrikanter kan jag erbjuda ofvannämnda artiklar **bättre** och **billigare** än någon annan och torde en hvar genom besök i mina lokaler eller genom requisition af profver och varor lätt blifva öfvertygad om fördelen att hos mig fylla sina behof af dessa artiklar.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

Profver på begäran
kostnadsfritt.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

Den 6 juli.

En bemärkelsedag.

Så må förvisso denna dag kallas, då *S. L—d Adlersparre* fylde 70 år. Födelsedagar hafva af gammalt kallats för milstolpar på lefnadsstråten, eller, såsom det i nutida språk skulle heta, stationer på lifvets järnbana, hvarifrån man ser tillbaka öfver den tillryggalagda vägen. Den 6 juli 1893 var det icke fru Adlersparre ensam som hade att kasta en sådan återblick öfver sin lefnad och sin lifsgärning, utan med henne Sveriges kvinnor, hvilka under så många decennier lyssnat till hennes väckande ord, följt hennes ledning och gladt sig åt hennes segrar. Alla vänner och främjare af kvinnosakens bäst förstådda intressen blicka upp till henne med djup tacksamhet, erkännande med beundran hennes ovanliga begåfning, klara, logiska tankekraft och hennes rika, för allt sannt, stort och ädelt varmt klappande hjärta.

Under en strålande högsommarsol i en talrik krets af kära anförvandter firades dagen med en vacker fest på Hvilsta i Södermanland, och från när och fjärran bringade post, telegraf och telefon en mångfald af hälsningar och lyckönskningar, uttryck af kärlek och vördnad och glada förhoppningar för en lång framtid af fortsatt gänerik verksamhet.

Vi hafva blifvit satta i tillfälle att här meddela ett af de många kväden, hvilka ägnades festens föremål:

Till Esselde.

Den 6 juli 1893.

*Du i dag kan se tillbaka
Öfver sjutti rika år —
Mången fruktbar arbetsvaka,
Mången seger, mången tår —
Du var med, så snart det gällde
Ljus och frihet, sannings välde.
Tack, Esselde!*

*Ur din ungdoms lek och strider
 Bröt sig fram din karakter,
 Höll sitt prof i hårda tider
 Till att blifva hvad den är.
 För att högt ditt mål du ställde,
 Aldrig svek och modet fällde
 Tack, Esselde!*

S—d.

Camilla Collett.

Af *Esselde*.

Motto: Være Forfatter efter Tidens Behov er ogsaa at udtale Sandheder, som Andre tænke, eller dunkelt tænke, eller slet icke tænke, udtale dem træffende og overbevisende, oprivende og lægende, og med sin Smule Livslykke og Dagsfred indestaa.

Camilla Collett.
 Sidste Blade, 2 Række.

Lik en vildros, vuxen på den norska grundlovens mark, blommade på 1830-talet i Eidsvolds prästgård, tjuguarig, högväxt och smärt, *Camilla Wergeland*.

Bördig af en gammal, rikt och egendomligt begåfvad släkt, var hon dotter till en af Norges märkligaste och likväl mest åsidosatta män, prosten *O. Wergeland* samt syster till en af dess väldigaste skaldar och patrioter, *Henrik Wergeland*. Mellan dessa ädla men stridiga och af lifvet bittert pröfvade andar, lefde Camilla ett tungt och underligt ungdomslif, blott då och då genomlyst af kortare glädjeperioder. Hon vann vänner, som hon hängifvet älskade, blott för att förlora men aldrig kunna glömma dem. Hon sökte ständigt, under tyst inre kamp sig själf och sin lifs-uppgift, men fåfängt. Hon led med fadern och blef bitter vid hans oförtjänta lidande. Hon stod full af kärlek och deltagande vid broderns sida när den stormande »Dæmrings-

striden»*) utbröt. Men af sin själs riktning och sina personliga sympatier drogs hon öfver till det motsatta lägret och blef, såsom hon själf antyder, ett af kampens »oräknade offer».

Hon förtäljer själf, huru hon en vacker junikväll, under äppelträdet på sin faders gård, satt försänkt i lyckliga drömmar »med Sjælen rig og fuld, tung af Haab og Livets hele Sødme». Då lämnades henne ett bref, rosenrödt, som det den tiden brukades. När det var läst, föll det ned på sanden och såg där så oskyldigt ut som den fallande äppelblommen, och dock var det lilla bladet tungt nog »at knuse et Haab for denne Verden». — — —

Det intryck Camilla gjorde redan som helt ung inom sällskapslifvet i Kristiania framgår af de stancer af Welhaven, som fru Mathilde Schiött anför i sin vackra teckning af festen för den åttioåriga;**)) och vi citera den lilla versen såsom gifvande den bästa bild af Camilla Wergeland i hennes första ungdom.

»Der blev en Stands i Soiréen
Da Præstens Datter traadte ind,
Og Sladren som gick om til Théen
Blev stum ved hendes lette Trin.
Den fine Alf paa sexten Aar
Var fostret i de grønne Dale,
Og i vor vinterlige Dvale
Vi studsede ved hendes Vaar.»

Men åren gingo, Camilla tilldrog sig uppmärksamhet och äfven beundran, då hon kom mera i beröring med världen, ej blott i hemlandet utan äfven under de resor i utlandet, som hon gjorde med fadern (1834) och under vistelsen hos en litterär familj i Hamburg (1836—1837). Men hon var afvisande tyst, och man förstod henne ej. Hon hade ännu icke lärt att glömma.

»Man kan ikke tage på Hjertet, det behøver Tid — Tid til at læges», säger hon långt efteråt vid en återblick på det första skedet af sitt ungdomslif.

*) Den hetsiga litterär-politiska fäjd, som fördes bland den studerande ungdomen på 1830—40-talen, och i hvilken skalderna Henrik Wergeland och Welhaven voro målsmän för de båda stridande parterna.

**)) Se Dagny, 1893, häft. 2.

Längre fram kom henne till mötes en fin, ädel man, känd såsom en skarpsinnig kritiker och tillhörande de främsta ledarne af det parti, som i den s. k. »skymningsstriden» bekämpat hennes broder och hans anhängare. *) Det var dåvarande rektorn, senare professorn P. J. Collett. Camilla drog sig som vanligt skygg undan; men han sökte oafskräckt hennes tillgifvenhet och vann den slutligen. Hon blef 1841 hans högt älskade maka och nu började för henne ett lyckligt lif; deras hem blef snart medelpunkten för en liten men utvald krets af det unga Kristianias mest framstående personligheter, som där tillbragte mången »aandsforfriskende Time».

Förhållandet mellan makarna blef det allra bästa. Han trängde med sin fina och kärleksfulla blick allt djupare in i hennes slutna väsen, kom henne att för första gången erfara lyckan af beröringen med en fullt sympatisk själ, samt löste och utvecklade med öm och lätt hand hennes dittills bundna anlag.

Camilla förtäljer (»Mod Strømmen», 1891, sid. 306) om sitt giftermål, hurusom damerna i hennes omgivning hyste stora bekymmer för hennes man och den blifvande hushållningen.

»Mitt fädernehem», säger hon, »hade fostrat stora andar, på den sidan där storhet var tillåten, och man kunde icke veta om icke något däraf gått olofvandes öfver också i mitt blod och kunde sätta mannens trefnad och hushållets goda skick på spel.

Det gick annorlunda, än man väntat. Den man, jag äktade, delade icke alldeles den gängse uppfattningen af hvad en hustru borde vara och icke vara. Med allt erkännande af det önskvärda, ja nödvändiga af att hustrun tillika vore husmor, sökte han i henne framför allt 'Aandsfællen, hans Hjertes og Sjælelivs Fortrolige'.

*) Om sin broder antecknar hon på senare tider några drag, som just nu äro af intresse. »Henrik var aldrig republikan, som man nu vill göra honom till», skrifver hon. »Aldrig har någon 'i levende Live' uppfattat honom så. Jag tror det icke, och man lär näppeligen i Henrik Wergelands skrifter eller tal kunna finna ett ord, som betecknar, att han skulle velat tillämpa konklusionen af sin idealistiska världsuppfattning på våra 'endnu saa lidet befæstede Forhold'.

Den varma, aldrig rostande kärlek han bar till sitt folk, särskildt allmogen, kan ingen betvifla, men han har blott velat verka för dess uppfostran och utbildning, aldrig upphetsa det till missnöje, aldrig bruka det som piedestal för sin egen storhet.»

(»Mod Strømmen», sid. 199.)

»Kanske», tillägger hon, »var det af tacksamhet för att jag någorlunda fyllde de husliga krafven, som han i det första afseendet tog mig så lifligt i anspråk och uppmuntrade hos mig alla själens och andens egenskaper.

— — — *Han* var det, som gaf den förtryckta mod, som löste den stummas själ och tunga; han var det, som gjorde henne till en hel människa. — — —»

Under mannens ledning gjorde nu Camilla sitt första litterära försök med en satir, kallad *Strikketojs-betragningar*, hvori hon ger den första svaga signalen till den strid, åt hvilken hon senare skulle ägna sitt lif.

Men plötsligt mulnade hennes lufs sommar, och efter 10 års lyckligt äktenskap stod hon, en djupt sörjande enka, ensam med sina trenne söner, sin moderskärlek och sina familjebekymmer.

* * *

Hon led bittert, men själfva lidandet bar frukt. Smärtans bad stärkte hennes tankes krafter och skärpte hennes öga för orätt och förtryck, som, häfdade af lag och sed, betraktades i familjerna såsom heliga plikter.

Frukten här af blef »*Amtmandens Døtre*» (1855), det första uppslaget till den moderna prosadikten i Norge, i hvars spår Ibsens »*Kærlighedens Komædie*», Jonas Lies »*Familjen paa Gilje*» och så många andra dråpliga dikter följde.

Ur estetisk och språklig synpunkt beundrades Amtmandens Døtre högligen. Ännu i dag anses boken som ett nyskapande inlägg både i norsk diktkonst och norsk prosaskrift. Arbetet utgick i flera upplagor och tillvann sin författare medaljen pro litteris et artibus 1861. Men att dess etiska innebörd också var på sitt område nyskapande, att hela boken var en indignerad protest mot kvinnornas förslafvande under gammal sed och opinion samt mot äktenskapets urartande i följd där af, det förstodo blott få.*)

Den stora allmänheten kände sig så hjärtans hemmastadd med de personer och förhållanden som förf:n skildrat, att den icke kunde misstänka något nytt därinunder. Vål skymtade man mellan raderna en osynlig skrift, som man fåfängt sökte tyda; öfver det hela låg en stämning af djupt vemod,

*) Se »*Sidste Blade*», 2 Række, sid. 15, första uppl.

som man erfor utan att kunna förklara. Det var vemodet i historien om de gamles kvinnooffer, i sagan om trollbundna ungmörs förbittrade och förfelade existens, eller om den bergtagna vallflickan, som jordat sitt hjärta och lefde ett halflif vid den godmodiga bergakungens sida. Och likväl rörde sig hela boken på det verkliga, hvardagliga lifvets välkända mark. Det var besynnerligt, tyckte man.

Efter Amtmandens Døtre följde *Digte og Fortællinger*, blixtrande af kvick satir, samt senare (1861) »*I de lange Nætter*», innehållande den Wergelandska familjekronikan med sina gripande natur- och karakterskildringar jämte grundlinierna till Camillas egen utveckling.

Boken lästes med vemodig hänförelse och drog med ens läsarnes hjärtan till den dittills mera beundrade än förstådda, mera fruktade än älskade författarinnan.

*
*
*

Men Camilla Collett kunde ej stanna vid enstaka lefnads-historier eller familjeskildringar. Det var släktets, hela kvinno-släktets öde, som kallade henne. Det var dess lidandes- och förnedringshistoria hon hade att skildra, dess upprättelse, utveckling och frigörelse hon hade att fordra. Hittills hade hon talat i halft förtäckta ord; nu drefs hon oemotståndligt att gå rätt på sak utan omsvep, och så kom »*De sidste Blade*», i fem serier (1870—73) skildrande, än med lidelsefull patos, än med dräpande kvickhet spridda drag ur kvinnoexistenser, som af lag och rätt blifvit förtryckta och missriktade. Skildringarna åtföljdes af eldiga uppmaningar till strid, ej blott för kvinnans mänskighet, för hennes kufvade andes, hennes förslafvade viljas frigörelse, utan i och med detsamma också för mannens befrielse från gamla orättvisa lagar, som hotade att binda hans fria ande i själfriskhet.

De djärfva uppmaningarne möttes af den norska allmänheten dels med stum häpnad, dels med hån, öfverallt med motstånd. Väl började i tysthet en och annan ensam kvinna lyssna till den okända rösten, först med bäfvan sedan med längtan och hopp. Men de värnlösa och föraktade hade ingen andel i den allmänna rösten, och den fördömde de nya åsikterna.

Bitterheten i motståndet stegrade bitterheten i anfallet.

Nya »Blade» utkommo, missnöjet växte, och slutligen bragtes Camilla Collett, såsom så många andra af Norges stora andar, att förvisa sig själf till främmande land. I sitt bref till utgifvaren af »The woman question in Europe», Mr Theodore Stanton, skriver Camilla själf rörande förhållandet i Norge: »Är det en kvinna, som uppgifver nödropet för de förtryckta, de glömda — då blir landsförvisningen, den självvalda landsförvisningen, det lindrigaste straffet för förbryterskan».

Men äfven från det mångåriga vistandet i utlandet fortsatte Camilla med beundransvärd uthållighet arbetet för sin uppgift, hemsändande år efter år hela serier af skrifter. »*Fra de Stummes Lejr*» (1877), »*Mod Strømmen*» (1879) samt »*Mod Strømmen, Ny Række*» (1885) alla företrädesvis af kritiskt innehåll, samlingar af korta uppsatser, i hvilka litterära företeelser såväl som sociala institutioner m. m. granskades med lika mycken kvickhet som skärpa, alltid i syfte att belysa de skefva åsikter eller förnedrande förhållanden som behärskade kvinnan.

Länge mottogos de nya inläggen i striden med samma ovilja eller liknöjdhet som de föregående. Dock växte i tysthet sympatien för den trofasta banbryterskan och den fråga, för hvars lösning hon kämpat med så skarpa men alltid rena vapen — denna fråga, som, sedd ur hennes höga, vidt omfattande synpunkt, icke längre var en blott kvinnofråga utan en mänsklighetens lifsfråga. Man började lära af de bittra bannorna. Kvinnorna vaknade till känsla af sitt ansvar och sin vanmakt; en och annan man började blygas vid sin öfvermakt.

Efter hennes uttalande »*Fra de Stummes Lejr*» (1877) tändes första gången en het fejd mellan motståndare och anhängare af hennes satser — dock ännu endast i Köpenhamn, där författarinnan för tillfället vistades.

Men tidsandan lät sig icke längre utestängas af de norska fjällen; folkets yppersta diktare: *Ibsen, Björnson, Lie*, hade upptagit kvinnans frigörelse bland sina motiv och gifvit den form och gestalt i sina dikter. I hvad mån Camilla Collett härtill medverkat, kan man sluta sig till af Jonas Lies bref till henne på åttioårsdagen. Själf fullföljde hon oafbrutet sitt arbete för reformen.

»*Mod Strømmen*» (1879) stärkte anhängarnes led. Och

nu ändtligen höjdes äfven mellan Norges fjäll enstaka röster till försvar för kvinnorörelsen och dess outtröttliga förespråkarska. Sanningen af de idéer, hvilkas talan hon så länge förgäfves fört, klarnade för det allmänna medvetandet, och snart ljöd från stad till stad, från dal till dal, maningen att under enigt arbete verka för kvinnofrågans lösning.

Slutligen bildades i Kristiania (1884) *Norsk Kvindesagsforening*, och dess första hedersledamot blef *Camilla Collett*.

Man förstod nu hennes frihetskraf, ty man erfor det själf; man insåg att hennes hänsynslöshet varit uttryck af sårad rättskänsla, att hennes bitterhet sprungit ur kärlekens rot.

Ären hafva gått, tidsandan förändrats och människorna med den.

Eidsvolds fagra tjuugoåring har förvandlats till åttioåring med silfver i håren. Kvinnofrågans förkämpe, en gång bittert häcklad och frivilligt förvisad, stod nyss midt ibland sitt folk, hyllad, uppbugad, tackad som ingen kvinna före henne.

Emellan dem båda har man att söka *Camilla Colletts* lifsgärning: *Den norska kvinnans begynnande frigörelse*.

* * *

Så vidt vi känna, hafva få, om ens någon, banbrytare för kvinnans frigörelse vågat från början taga sin uppgift ur en så hög etisk synpunkt som *Camilla Collett*, ingen fört kampen så vaksamt, så hänsynslöst, så slagfärdigt, ingen så otvekande insatt i striden hela sin personlighet; knappast har väl heller någon segrat och godtgjorts så som hon.

Norges folk är af ett sträfft och hårdt kynne; det kan sára, sarga och förfölja, ej blott aflägsnare fränder, utan också sig själf inbördes. »At æde hverandre op,» är en osed, som norrmen vidkännas så allmänt, att det blifvit ett ordspråk. Men i bredd med detta karaktärslyte synes också gå en förmåga att i stort godtgöra det onda de vållat, som kanske icke återfinnes i samma grad hos något annat folk, och häri ligger en storhet i folkkaraktären, som vore mera värd att väcka nationens stolthet, än mycket annat norsk-norskt, öfver hvilket man så gärna yfves.

Icke som ville vi påstå att man felat blott å ena sidan; det är ju aldrig *ens* fel att två tvista. Camilla Collett torde i viss mån genom sin hänsynslöshet hafva framkallat de mindre goda sidorna af den norska karakteren; men *i sak hade hon rätt*, och det är detta som blifvit erkändt; *det är medvetandet af att med orätt hafva straffat henne för det rätta hon velat*, som framkallat den storartade godtgörelse, hvori snart sagdt hela folket deltagit under form af festen den 23 januari 1893.

Här var något mer än en vanlig fest. Dagens vackra och egendomliga firande i hufvudstaden, kvinnoprocessionen och studenternas fackeltåg, likasom det egentliga, fint och vackert genomförda, festprogrammet, är oss väl bekant genom fru Mathilda Schiötts intagande beskrifning; men att de känslor, som därvid uttalades, samtidigt togo sig offentliga uttryck i hjärtliga hyllningsord inom nästan hvarje mera betydande plats i hela Norge, torde hos oss vara mindre kändt.

Hela dagen inströmmade därjämte, genom post och telegraf, hälsningar och varma hyllningsord från så vidt skilda orter som Firenze och Trondhjem och i de mest olika tonarter, från det betydelsefulla brevet af den världsberömda norske diktaren i Paris och till »den ensomme Kvindes» hjärtevarma tack.

Pressen deltog med värtaliga ord i hyllningen och man kan säga, att i Norge den 23 januari Camilla Colletts namn låg på allas läppar.

Men icke nog härmed; hyllningen af den åttioåriga har tagit sig ännu ett uttryck, det bästa och mest betydelsefulla af dem alla. *Sedan 1892 utgifves nämligen en jubileum-upplaga af hennes arbeten* — en utmärkelse, som sätter kronan på den hyllning, som ägnats Camilla Collett och hennes sak, båda under ett halft sekel försmådda och försmädade. Och är det vår allvarliga förhoppning, att det värdefulla och i sitt slag enastående verket må blifva kändt och uppskattadt i alla bildade kretsar, där man förstår norskt språk.

En ej ringa del af hvad vi här ofvan meddelat af den hyllning, som kommit den åttioåriga till del, skulle varit oss okänd, om ej hennes son, byråchefen A. Collett, haft den

goda tanken att utgifva allt som blifvit sagdt *till* och *om* hans moder på den minnesrika dagen.*) Det utgör en hel liten volym, beledsagad af den åldrigas tacksägelse. Af det rika och mångskiftande innehållet meddela vi här det betydelsefulla brefvet från Jonas Lie och hans hustru.

Paris den 19 Januari 1893.

Det er med inderlig bevægede Sind, vi to gamle Venner bringer dem vore Lykønskninger til Ottetiaarsdagen. Deres geniale, noble, ukuelig modige Gjærning, der udgik fra et Kald og en Trang, der kunde standses »saa lidt som Stormens Flugt og Havets Gang», den har vi begge elsket og beundret saa langt tilbage fra som »Amtmandens Døtres» Tid, — den gang da de, der elektriseredes af den, var de faa, Fienderne de mange; — nu ser De fire nordiske Folk, som takker Dem for herligt Dagværk, og hvis Kvinder hylder Camilla Collett som deres første. Siden knyttede Livet os personlig nærmere, og lærte vi da at beundre og elske Mennesket, — den fine, tendre — stolte, rigt utstyrede Natur. Af Kvinder i Norden har vistnok ingen ført Pennestaalet med den Indvielsens myndighed, den intelligente Høide, den Indignationens Glød.

Med dyb Tak for uforglemmelige Samværets Stunder og for den Aandens Vækst, Deres Værker har git, — der er skudt og baaret deraf ogsaa i mitt Forfatterskab, — sender vi dem, kjære, høit ærede Fruer, de varmeste Ønsker om lyse gode Aar, hvori De maa faa se Ageren gro og modnes om Dem! — — — — —

* * *

Härmed må vårt försök att i lätta drag teckna Camilla Collett och hennes lifsgärning afslutas.

Kunna vi hoppas, att den lilla teckningen **) vittnar om den varma hängifvenhet vi ägna den idé, för hvars framgång Camilla Collett och vi å ömse sidor arbetat, hvar och en med sina olika gåfvor, samt uttrycker glädjen öfver att den ädla, oförtröttade kämpen på andra sidan Kölen väl icke nått sitt mål, — därtill har det stått för högt — men öppnat vägen dit, då är afsikten med dessa anteckningar vunnen.

*) Beretning om Festen för Camilla Collett d. 23 Januar 1893.

**) De källor vi använt vid nedskrifvandet af dessa anteckningar äro främst Camilla Colletts egna skrifter samt den af hennes son utgifna festberättelsen.

Äfven har det personliga minnet af ett par intressanta samtal med Fru Collett samt en liten uppsats af professor Dietrichson i ett arbete om släkten Collett anlitats.

Bref från Chicago. *)

Chicago juni 1893.

Då *Dagny* begärt att få del af mina intryck dels från den världskvinnokongress, som i dessa dagar ägt rum i Chicago, dels från vår kvinnoarbetsutställning i »Woman's Building» å Columbiaexpositionen, villfar jag med nöje denna begäran i nedanstående rader.

Redan för omkring 20 år sedan gaf ett samtal mellan miss *Susan B. Anthony* och den framstående skotskan Miss *Margaret Parker* uppslag till idén om en kongress, hvarest alla intressen rörande den då i sin gryning varande kvinnosaken skulle afhandlas af kvinnorna själfva. Saken har sedan dess oupphörligt kämpats för af dess modiga pionierer, synnerligen af Susan Anthony, hvilken under stora svårigheter stridt för kvinnans frigörelse i Amerika, varit anklagad för sina idéer och sina åtgöranden, ja, till och med kastats i fängelse när hon 1872, viss om det berättigade i sina sträfvan, framträdde till valurnan. För ungefär 40 år sedan öfvergaf hon sitt egentliga lefvebröd, lärarinnekallet, för att hålla föredrag öfver kvinnans rösträtt, hvilket ämne sedan dess varit, som hon själf skämtande uttryckte sig, hennes »kämphest», och så uteslutande uppslukat alla andra intressen, att hon med rätt kan yttra: »hvad namn ni än ge mina föredrag, så ha de dock endast ett innehåll». Under ett par år var hon ledare för en kvinnotidning under stora pekuniära svårigheter och arbetade i sju års tid under de största försakelser för att afbördas sig skulder, ådragna genom detta företag. Detta hindrar henne dock ej från att ånyo ställa sig i spetsen för ett nytt kvinnoorgan. Vid sina mer än 70 år tager hon nu med friskt mod itu härmed. Tiden torde ock vara mogen härför; många ansedda förmågor stå nu vid hennes sida, och hon har af dessa utsetts till den ledande anden. Som *kvinnokongressens president* var hon allmänt uppburen och behöfde blott visa sig för att framkalla jubel. Hennes magra, seniga gestalt med den genomträngande blicken, de skarpa dragen och de kantiga rörelserna var esomoftast synlig på platformen, och hennes blixtrande kvickhet blef så ofta föremål för stormande applåder, att hon undanbad sig »så täta afbrott».

*) Det här meddelade brefvet, hvilket utgör en resumé af de intryck, den svenska damkomiténs representant hemtat från sitt deltagande i kvinno-kongressen under världsexpositionens första skede, se vi oss först nu i tillfälle att publicera, då det kommit oss tillhanda under sommaren, en tid då *Dagny*, som bekant, ej utkommer.

Red.

Striden om kvinnans rösträtt pågår här som hetast, och ehuru jag af framstående både män och kvinnor hört, att idén icke är populär i Amerika, har dock Susan Anthony förmåga att så fångsla sina åhörare, att hvarje öra spändes och hvarje blick följde henne i den af mer än 3,000 personer fyllda Washington Hall i det gamla Art Palace, när hon den 17 maj 1893 där beskref sitt 40-åriga arbete för sina medsystrars höjande i socialt hänseende.

Näst miss Anthony står kongressens ordförande (chairman) Mrs *May Wright Sewall* samt sekreteraren Mrs *Rachel Foster Avery*.

Mrs Sewall utmärkte sig för en ovanligt lysande talareförmåga och uthållighet. Hon var själen i kongressen, intresserad af alla ämnen, fanns öfverallt tillreds med kvick snarfyndighet. I sitt hvita hår, sina öräkneliga egendomliga kostymer, utmärkta för färger, lika bjärta som ovanliga i sammansättningen, sitt glada, friska mod, sina nerver af stål, sin häpnadsväckande energi och outtröttlighet, var hon med ett ord typen för den inför offentligheten framträdande amerikanska kvinnan.

Mrs *Avery*, kongressens favorit, var en behaglig, framstående kvinna, hvars talang gjorde sig mycket gällande. Dessa båda damer hade uppgjort gången af alla dessa sessioner som höllos i f. d. Art Palace vid Lake Shore i Chicago. Den storartade byggnaden hade nyreparerats för ändamålet och innehåller en mängd kolossala hörsalar, hvilka dock voro så öfverfyllda, att vid en aftonsammanskomst flere tusen personer måste vända om af brist på utrymme. *Sjuttiosex* sessioner höllos i tolf olika salar under denna betydelsefulla vecka och antalet talarinnor uppgick till flera hundra. Något bestämt antal kan ej uppgifvas, då programmet sällan följdes fullt exakt.

Bredvid ofvannämnda damer stå, bland de amerikanska kvinnorna, den gamla vördade *Lucy Stone* med det milda kvinliga uttrycket, som troget kämpat vid Susan Anthonys sida, D:r *Emily Howard Stowe*, President of the Woman's Enfranchisement Association of Canada, Mrs *Jennie de la Lozier*, President af *Sorosis*, Mrs *Elizabeth Butler*, och Mrs *Hackett—Stevenson* från Chicago samt den berömda predikanten Rev. *Anna Shaw*. Bland de utländska representanterna står främst *Countess of Aberdeen* från Skotland, hvilken genom sin flantropiska verksamhet bland de fattiga i England gjort sig allmänt känd. Hennes förmåga som talare var icke framstående, men man kände att hon genomlevvat hvad hon talade om. *Madame Bogelot*, den nitiska arbeterskan bland de eländigaste kvinnorna i Paris och president vid den andra kvinnokongressen i Paris, var mycket uppburen.

Framstående talarinnor voro representanten för Greklands kvinnor, Mrs *Callirhoe Parren*, *Josefa Humpal-Leman* från Böhmen och *Margaret Windeyer* från Australien. Tyskland representerades af fru *Elizabeth Kaselowsky*, *Augusta Forster* m. fl. Danmark af fröken *Kirstine Frederiksen*, fruarna *Fredericke Olesen* och *Laura Kieler*, Finland af fru *Ebba Nordquist* och fröken *Mary Topelius*.

Vid presentationen den 16 maj, hvilken gjordes af ordföranden eller af någon medlem af the Board of Lady Managers, yttrades några hälsningsord af hvarje representant.

Under hela veckan pågick uppläsande af rapporterna från en mängd olika länder och sällskaper, berörande nästan alla områden af kvinnosaken, hvilka följdes med stort intresse. Svenska kvinnornas representanter talade om Fredrika-Bremer-Förbundet, Gift kvinnas äganderätt, »Kvinnans uppfostran i Sverige» samt om Kristliga föreningen af unga kvinnor.

Sista dagarne upptogos af förhandlingar om utvidgande af International Council of Women. Att ett sådant redan förefunnits sedan Washington-kongressen 1888 är bekant för Dagnys läsare, men nu valdes delegerade från hvarje land som korresponderande ledamöter. Ja, man funderade t. o. m. på att välja sådana från — Lappland! För Sverige valdes fil. d.r Ellen Fries.

Söndagen företedde the Art Palace en egendomlig syn. På plattformen voro samlade 18 kvinliga prester, representerande nio olika trosbekännelser. Miss Shaw höll en lysande predikan, som utmärktes af logik, stort lif och en bred syn på lifvets högsta intressen. Såsom i allmänhet härute, berördes många praktiska sidor i förhållande till det andliga, och det intensiva och fängslande utförandet höll åhörarne i stor spänning. För oss var det dock något egendomligt att från en predikstol få så litet direkt religiöst till lifs. Aftonen samma dag gafs en stor andlig konsert af kvinnor, hvarvid bland mycken annan musik man fick höra en harpokonsert.

Kongressen afslutades med en storartad »reception» af Mrs Potter Palmer i hennes eleganta bostad vid Lake Shore. En annan artighet, som bevisades de *utländska* delegerade, var inbjudning till Palmer House hôtel under kongressveckan.

Det kan sägas, att ehuru uppfostrings-, sedlighets-, sociala och dylika frågor afhandlades belysande och lärorikt — ingen specialfråga förekom på kongressen; det var egentligen *kvinnans förhållande till lifvets allmänna frågor*, som afhandlades. Hufvudinnehållet af

förhandlingarna var *allmän likställighet i arbete, uppfostran och betalningsvillkor med mannen.*

Förvisso betecknar denna märkvärdiga kongress en ny ära i kvinnorörelsen, och många frön, som här blifvit utsådda, skola säkert framkomma som värderika frukter. Många vänskapsband knötos, många goda och väckande intryck hafva erhållits under dessa dagar, och många återvända helt visst från sitt besök i detta stora land med dess rika andliga lifaktighet till gamla världen med vidgad blick och större syn på lifvet.

* * *

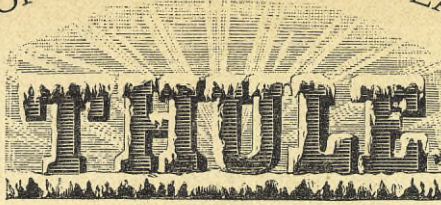
Det allmänna omdömet om den svenska utställningen i Kvinnobyggningen är, att det lilla hörnet snedt emot vestra ingången är bland det finaste, ja, delvis utsöktaste i sin genre, som Woman's Building har att bjuda på. Den allt för lilla plats, som anvisats oss, var ofördelaktig i afseende på ljusförhållanden, i det att de inre lokalerna i utsprången på denna byggnad sakna fönster. Emellertid har Mrs Potter Palmer, den ovanligt dugande, kraftfulla och outröttliga »Presidenten» uti the Board of Lady Managers, hon som i sin lilla fina hand håller spiran öfver hela kvinnobyggnaden, gifvit det löftet, att elektrisk belysning skall erhållas dagen om i dessa lokaler.

Om ett par dagar lämnar jag Chicago. Till min stora glädje har fru Strandberg-Angered af Damkomitén blifvit antagen som min efterträdarinna för omhändertagandet af vår utställning, ett val öfver hvilket de svenska utställarinnorna hafva allt skäl att lyckönska sig, då fru Angered, på samma gång hon äger den svenska bildade kvinnans takt och duglighet, är i besittning af den erfarenhet i amerikanska förhållanden, som här är så af nöden. Hon är tillstådes flere timmar dagligen vid de olika afdelningarne, dels för att gifva upplysningar, dels för möjlig försäljning.

Såsom jag nämnde i ett föregående bref, länder dessa prof på svenskt kvinnoarbete i så många riktningar till stor heder för vårt land, och erkännes detta äfven af alla konstförståndiga härute.

Th. R.

LIFFÖRSÄKRINGS-AKTIEBOLAGET

STOCKHOLM.

Till Svenska kvinnor!

Ehuru väl för hvarje år allt flera svenska kvinnor begagna sig af den slags förtänksamhet, som kallas lifförsäkring, har dock kunskapen om lifförsäkringens välsignelser och känslan af dess nödvändighet hittills i allt för ringa grad bland dem vunnit insteg. Likväl finnas det, just i våra, det sjelfständiga qvinliga arbetets dagar, många, för hvilka det borde framstå såsom en oafvislig pligt att försäkra sitt lif.

Den ena har en åldrig moder eller syskon, till hvilkas uppehälle hon med sitt arbete måste bidraga. Hennes inkomster äro ringa, ja otillräckliga; men likväl är det bättre att minska dem ytterligare med en lifförsäkringspremie, än att hennes plötsliga bortgång skall lemna kanske i elände dem, hvilkas stöd hon är.

En annan måste exempelvis för sina studier låna penningar. Får hon lefva, kan hon utan tvifvel återbetala lånet; men skulle hon dö i förtid, går hon bort med den känslan af att icke hafva kunnat »göra rätt för sig». Mot detta hade hon med en lifförsäkring kunnat skydda sig.

En annan, en gift qvinna, bidrager i mer eller mindre väsendtlig grad till sin familjs underhåll. Dör hon, har mannen kanske svårt att ensam bära familjens alla utgifter, och därför bör hon med en lifförsäkring förvissa sig om att äfven efter sin död kunna bidra till de sinas uppehälle.

En annan gift qvinna bereder genom sin lifförsäkring ett välbehöfligt modernearf åt sina barn, och ännu *en annan* qvinna bildar genom sin försäkring ett välkommet arf för fattiga släktingar eller trogna tjenare eller åstadkommer ett kapital, som hon vid sin död kan donera till något allmännyttigt ändamål.

En annan kategori kvinnor utgöres af blifvande arftagerskor, som gifta sig med män utan förmögenhet. En sådan qvinna bör ovilkorligt taga försäkring på sitt lif för det fall, som ej sällan inträffar, att hon skulle dö barnlös, före sina föräldrar, i hvilket fall hon ju icke skulle lemna någonting efter sig åt sin man.

Slutligen kan genom s. k. *blandad lif- och kapitalförsäkring*, der kapitalet är beräknat att redan under lifstiden utbetalas, den försäkrade sjelf få njuta frukten af sin sparsamhet i form af ett på äldre dagar välbehöfligt kapital.

Till tjänst för alla de kvinnor, hvilka önska taga försäkring på sitt lif, men icke vilja för undersökningen vända sig till manlig läkare, har bolaget Thule till sin biträdande läkare i Stockholm antagit Sveriges första qvinliga läkare,

med. lic. fröken *Karolina Widerström*,

hvilkens adress är: Bryggaregatan 6.

Årlig premie för 100 kr.

då kapitalet utbetalas

Ålder nästa födelsedag	vid dödsfall, och premien erlägges:										vid dödsfall eller fyllda					Ålder nästa födelsedag	
	under en tidrymd af				till fyllda												
	5 år	10 år	15 år	20 år	55 år	60 år	65 år	70 år	90 år	50 år	55 år	60 år	65 år	70 år			
21	6.68	3.90	2.96	2.48	1.94	1.84	1.78	1.75	1.71	2.91	2.48	2.19	2.01	1.89	21		
22	6.80	3.97	3.01	2.52	1.99	1.89	1.83	1.79	1.75	3.03	2.56	2.26	2.06	1.93	22		
23	6.92	4.04	3.06	2.56	2.04	1.94	1.87	1.83	1.79	3.16	2.65	2.33	2.11	1.98	23		
24	7.05	4.11	3.11	2.61	2.10	1.99	1.92	1.87	1.83	3.30	2.75	2.40	2.17	2.03	24		
25	7.18	4.18	3.17	2.66	2.17	2.05	1.97	1.92	1.87	3.46	2.86	2.48	2.23	2.08	25		
26	7.31	4.26	3.23	2.71	2.24	2.11	2.02	1.97	1.91	3.63	2.98	2.56	2.30	2.13	26		
27	7.45	4.34	3.29	2.76	2.32	2.18	2.08	2.02	1.96	3.81	3.10	2.65	2.37	2.19	27		
28	7.60	4.42	3.35	2.81	2.41	2.25	2.14	2.08	2.01	4.01	3.23	2.75	2.44	2.25	28		
29	7.75	4.50	3.42	2.86	2.50	2.32	2.20	2.14	2.06	4.23	3.38	2.85	2.52	2.32	29		
30	7.90	4.59	3.48	2.92	2.59	2.40	2.27	2.20	2.12	4.47	3.54	2.96	2.61	2.39	30		
31	8.06	4.68	3.55	2.98	2.70	2.48	2.34	2.27	2.18	4.74	3.71	3.08	2.70	2.46	31		
32	8.22	4.78	3.62	3.04	2.82	2.57	2.42	2.34	2.24	5.05	3.89	3.21	2.79	2.54	32		
33	8.39	4.88	3.70	3.11	2.95	2.67	2.50	2.41	2.30	5.39	4.10	3.35	2.89	2.62	33		
34	8.56	4.98	3.78	3.18	3.10	2.77	2.58	2.49	2.37	5.77	4.32	3.50	3.00	2.71	34		
35	8.74	5.08	3.86	3.25	3.25	2.88	2.68	2.67	2.44	6.21	4.57	3.66	3.12	2.80	35		
36	8.93	5.19	3.94	3.32	3.42	3.01	2.78	2.66	2.51	6.71	4.84	3.83	3.25	2.90	36		
37	9.12	5.30	4.02	3.39	3.61	3.15	2.89	2.75	2.59	7.29	5.15	4.02	3.38	3.01	37		
38	9.32	5.41	4.11	3.47	3.83	3.30	3.00	2.85	2.67	7.97	5.49	4.23	3.53	3.12	38		
39	9.53	5.53	4.21	3.56	4.06	3.47	3.19	2.96	2.76	8.77	5.88	4.46	3.69	3.24	39		
40	9.75	5.66	4.31	3.65	4.31	3.65	3.27	3.08	2.86	9.78	6.32	4.72	3.86	3.37	40		
41	9.97	5.79	4.41	3.74	4.60	3.85	3.43	3.20	2.96	—	6.83	5.01	4.05	3.51	41		
42	10.20	5.93	4.52	3.84	4.95	4.07	3.60	3.33	3.07	—	7.42	5.33	4.25	3.66	42		
43	10.44	6.07	4.64	3.95	5.36	4.32	3.78	3.48	3.18	—	8.11	5.68	4.48	3.83	43		
44	10.69	6.22	4.76	4.06	5.83	4.59	3.97	3.64	3.30	—	8.92	6.08	4.72	4.01	44		
45	10.95	6.38	4.89	4.18	6.38	4.89	4.18	3.81	3.43	—	9.89	6.54	4.99	4.20	45		
46	11.21	6.54	5.02	4.30	—	5.23	4.41	3.99	3.56	—	—	7.06	5.30	4.40	46		
47	11.48	6.71	5.16	4.43	—	5.62	4.66	4.18	3.71	—	—	7.66	5.63	4.63	47		
48	11.76	6.88	5.31	4.57	—	6.07	4.94	4.39	3.86	—	—	8.35	6.00	4.87	48		
49	12.05	7.06	5.46	4.72	—	6.60	5.26	4.62	4.02	—	—	9.18	6.41	5.14	49		
50	12.34	7.25	5.62	4.87	—	7.25	5.62	4.87	4.19	—	—	10.16	6.88	5.43	50		
51	12.64	7.44	5.79	5.03	—	—	6.02	5.14	4.37	—	—	—	7.42	5.75	51		
52	12.94	7.64	5.96	5.20	—	—	6.47	5.43	4.66	—	—	—	8.03	6.11	52		
53	13.25	7.85	6.14	5.38	—	—	6.98	5.75	4.77	—	—	—	8.74	6.50	53		
54	13.57	8.06	6.33	5.57	—	—	7.57	6.11	4.98	—	—	—	9.58	6.94	54		
55	13.90	8.28	6.53	5.77	—	—	8.28	6.53	5.21	—	—	—	10.58	7.43	55		
Tabell	9				8						2		5 Blandad Lif och Kapitalförsäkring.				

Till aktieägare (10 gånger 24,000) Kr. 240,000:—
 » de försäkrade » 825,085:—

Sammanlagda utdelningen:

Under de tio åren 1883—1892 utgjorde

Aktieägarnes utdelning är begränsad.
 Medan aktieägare fortfarande erhållit sitt lagbestämda belopp af årligen
endast 24,000 Kronor.
 har de försäkrades vinst alltmer stigit och för år 1892 uppnått en summa af
Kronor 152,437 Kronor.

Thule meddelar alla slag af lifförsäkringar, kapitalförsäkringar och lifräntor till alledeles samma premier och villkor, som öfriga solida svenska bolag.

Thules företrädare består i den åt de försäkrade, enligt bolagsordningen bestämda, för försäkringshafvare särskildt fördelaktiga vinstutdelningen, och intager bolaget i detta afseende en undantagsställning derigenom att aktieägare icke erhålla högre utdelning än den i förhållande till en så omfattande rörelse obetydliga summan af 24,000 kr.

De försäkrades vinstutdelning, som eger rum **årligen**, hvilket är en stor fördel, stiger alltjemt och började denna utdelning redan för år 1883, innan ännu något annat svenskt lifförsäkringsbolag utdelade vinst (utan premieförhöjning).

Exempel på af Thule verkställda vinstutdelningar.

En person, som vid 36 års ålder år 1878, mot en premie af kronor 383, tog en blandad lif- och kapitalförsäkring, der försäkringssumman, 10,000 kronor, utbetalas vid 60 års ålder eller förtut vid dödsfall, **har faktiskt uppburit i vinst:**

För år 1883 kr.	32.24	eller	8.4 %	af årspremien,
» » 1884 »	57.66	»	15.1 »	»
» » 1885 »	67.38	»	17.6 »	»
» » 1886 »	77.49	»	20.2 »	»
» » 1887 »	88.02	»	23.0 »	»
» » 1888 »	98.97	»	25.8 »	»
» » 1889 »	110.40	»	28.8 »	»
» » 1890 »	122.31	»	31.9 »	»
» » 1891 »	134.73	»	35.2 »	»
» » 1892 »	147.72	»	38.6 »	»

En person, som vid 41 års ålder 1873 tog en försäkring på 10,000 kronor med en årspremie, under 20 år, af 374 kronor, **har faktiskt uppburit i vinst:**

för år 1883 kr.	56.76	eller	15.2 %	af årspremien,
» » 1884 »	94.44	»	25.3 »	»
» » 1885 »	104.10	»	27.8 »	»
» » 1886 »	114.12	»	30.5 »	»
» » 1887 »	124.50	»	33.3 »	»
» » 1888 »	135.30	»	36.2 »	»
» » 1889 »	146.52	»	39.2 »	»
» » 1890 »	158.28	»	42.3 »	»
» » 1891 »	170.68	»	45.6 »	»
» » 1892 »	183.48	»	49.0 »	»

Försäkringstagare enligt denna tabell med kapitalets utbetalande vid högst 55 år, befrias från all vidare premiebetalning, om han blifvit yrkstämd till borgerlig verksamhet genom vissa bestämda fall af invaliditet (i. e. obotlig blindhet eller mistning af den till arbete hufvudsakligen använda handen).

År 1892 betalde denne försäkringstagare sin sista premie men äfven deretter utgår vinsten såsom en med all sannolikhet för hvarje år allt större lifränta ända intill de år, under hvilket den försäkrade aftäder.

Kvinliga studenter i Schweiz.

Das Leben der Studentinnen in Zürich von Frau Cläre Schubert-Feder, Dr. phil. — Berlin 1893.

»Man har ute i sällskapslifvet börjat intressera sig för kvinnornas universitetsstudier, och det är förklarligt, att man framkastar den frågan: hur lefva kvinnorna såsom studenter? Vål oss, om man frågar! I stället för att fråga dömer och fördömer man ofta med denna förvånande tvärsäkerhet, som synes hafva sakkännedom till förutsättning, men i de flesta fall endast vittnar om fördomar. Därför hälsar jag med glädje hvarje tillfälle att skingra dessa och, om Gud vill, skaffa nya vänner åt den i sig själf goda saken. Om det på samma gång kunde lyckas mig att till studier sporra lämpliga element ur kvinnovärlden, hvilka med det nödvändiga allvaret förbinda den erforderliga intellektuella kraften och kroppsstyrkan, men därifrån afhålla andra, hvilka föreställa sig saken allt för lätt eller endast drifvas af äregirighet eller längtan efter oberoende, så vore detta mig en stor tillfredsställelse.»

Dessa ord, hvarmed den synnerligen läsvärda broschyren inledes, äro betecknande för förf:s egen ståndpunkt och gifva strax det intryck, att hon torde ha åtskilligt att säga äfven till den svenska allmänheten. Icke så, som om hvarje faktum hon omtalar skulle hafva sitt motstycke äfven hos oss. En bild af de kvinliga studenternas lif vid de svenska universitetet skulle, såsom hvarje sakkunnig inser, komma att taga sig långt ljusare ut än den tafia fru S.-F. upprullar. Men nog lära flere karakteristiska smådrag från »das Leben der Züricher-Studentinnen» komma att igenkännas af deras kolleger i Sverige. Och förf:s egna omdömen och slutsatser äga fullt berättigande att uppmärksammas af en svensk publik, såsom härrörande från en kvinna med sund lifsåskådning och grundlig bildning.

* * *

Förf. börjar med en kort historik öfver »das Frauenstudieren» i Zürich. Den första kvinliga student därstädes, en ryska, inskrefs vid universitetet 1867. Den första schweiziska, som studerade i Zürich, var fröken Marie Vöglin, student 1869 och numera gift med prof. i geologi Albert Heim. Beklagligt var, att de kvinliga studenternas antal 1873 med ens och just genom tillströmning af en mängd ryskor

*

växte till 114. Fru S.-F. anmärker dock: »dessa mycket försmäddade ryskor må nog mången gång hafva begagnat studierna såsom förevändning för politik, t. o. m. i deras enskilda lif må icke allt ha varit fullt klappadt och klart — men så illa som motståndarne ha gjort det och genom pressen basunat ut det i hela världen,— så illa har det på långt när icke varit.» Äldre professorer och borgare, med hvilka förf. samtalat härom, hafva vanligen hänvisat till allmänhetens stora benägenhet att multiplicera, då det gäller dåliga rykten. Ryskornas svåra ställning minskades nog icke heller genom den omständigheten, att de kvinnliga studenterna på den tiden endast hade få försvarare bland professorerna. Att dock äfven några af de »tigande herrarne» voro benägna för saken, visade sig stundom bl. a. däri-genom, att de gifte sig med kvinnliga studenter och sedan fyllde luckan i dessas led genom att låta sina döttrar taga studentexamen. Ty man kan väl knappast vilja påstå, att professorerna bemödat sig om att gifva sig med kvinnliga studenter för att skada »das Frauenstudieren». Men först sedan 1873 en förordning utkommit med skärpta bestämmelser rörande inskrifningen vid universitetet af utländska studenter, lämnade de flesta ryskorna Zürich, och en sund utveckling af kvinnornas studier började. Ryskornas uppträdande hade dock hunnit ingifva borgerskapet en viss misstro mot kvinnliga studenter. »Det gällde att på nytt tillkämpa sig den ställning, som man ännu knappast innehade, och detta icke genom vackra ord, utan genom det dagliga lifvets i stillhet verkande kraft. Att de kvinnliga studenterna i Zürich numera intaga en fullkomligt aktad ställning i alla de kretsar, som äga rätt att döma — därom har hvar och en af dem inlagt förtjänst. För öfrigt är, såsom universitetets rektor själf försäkrat mig, nu för tiden ryskornas anseende lika godt som de öfriga kvinnliga studenternas.»

Hvarje professor i Zürich intager i regeln en bestämd ställning för eller mot den högre kvinnobildningen. Detta kan stundom skaffa de kvinnliga studenterna alldeles särskilda svårigheter vid examen, — svårigheter, hvika de dock genom grundlig förberedelse och totalt undvikande af fusk allt mer och mer lyckats öfvervinna. Dylikt hafva vi i Sverige lyckligtvis föga erfarenhet af. Däremot underskrifva vi förf:s påstående, att de kvinnliga studenterna ofta vida mer än sina manliga kolleger sakna tillfälle till bildande kamratumgänge. I varma ordalag uttalar hon sin tacksamhet för de professorer, bland dem äfven principiella motståndare till »das Frauenstudieren», hvilka varit henne till hjälp med råd och boklån. »Då och då, ehuru icke ofta, mottaga äfven de kvinnliga studenterna i Zürich inbjudning till pro-

fessorsfamiljerna. Dylika inbjudningar skulle vara verkliga ljusglimtar i deras lif, om icke också här svårigheter mången gång uppvuxer genom de respektive professorsfruarnas barnsliga svartsjuka. Då det ofta händer, att de duktigaste herrarne inte alltid fatta tycke för med dem själfva likställda kvinnor, så blir professorskan i känslan af sin intellektuella obetydlighet lätt plågad af svartsjuka. Bland genomsnittskvinnorna är en smula begåfning oftare ett föremål för afund än t. o. m. stor skönhet.»

Fru S.-F. deltog under sin studenttid flitigt i de botaniska ekskursioner, som ägde rum hvarje lördagseftermiddag i Zürichs vackra omnejd. Det var ett godt tillfälle till samtal med professorn och hans fru, hvilken sistnämnda själf varit student, samt i synnerhet att få stifta bekantskap med de manliga kamraterna. Utom kemisterna och medicinarna, hvilkas praktiska öfningar medföra ett närmare kamratlif, ha de kvinliga studenterna i Zürich eljes föga tillfälle till dylikt. Deras »beröring» med de manliga studenterna inskränker sig vanligen till en tyst hälsning. Lifligt och humoristiskt skildrar fru S.-F. sin blyghet vid de första föreläsningar hon bevistade tillsammans med herrar. Förlägenheten gjorde henne så tafatt, att hon en gång tappade sin hatt, då hon efter timmens slut midt ibland en mängd studenter skulle påtaga ytterkläderna. I stället för att taga upp den åt henne, drogo de sig alla ett steg tillbaka för att lämna henne rum att själf upptaga den — en liten episod som karakteriserar de manliga och kvinliga studenternas förhållande till hvarandra i Zürich. Lika rättigheter, lika plikter, men intet galanteri, allt »sine ira et studio.» »Ett slags känsla af att endast vara tolererad grep mig ofta under dylika förhållanden», säger fru S.-F., »och blef mig särdeles svår att besegra i Wien, hvarest det lyckats mig att officielt bryta väg för oss och hvarest jag var ensam kvinna bland 5,000 herrar. De *inre* svårigheterna äro härvid de öfvervägande. Då jag med klappande hjärta rörde mig i de tätt packade, trånga korridorerna af det gamla klostret, som ännu 1882 i Wien begagnades till universitet, hjälpte mig endast en vänlig gammal dams råd, hvilken uppmanade mig att låtsa som om studenterna bara vore luft. Det gjorde jag också af alla krafter i det jag mången gång för mig själf uttalade det napoleonska mottot: »sans haine et sans amour», förändradt till: »sans gêne et sans amour» ungefär som ett uppskrämmt barn läser sina böner.»

Stundom händer, att ur en ömsesidig aktning, för hvilken samarbetet ger en mycket säker måttstock, utvecklar sig en allvarlig böjelse, som

leder till giftermål. Jag känner flera dylika fullkomligt lyckliga kamrat-
 äktenskap. »Förbindelser som skulle kunna betecknas med ordet »flirta-
 tion», förekomma däremot högst sällan om ens någonsin. Den kvinnliga
 studenten, som ofta haft stora svårigheter att bekämpa, innan hon fått
 ägna sig åt studier, skulle icke lätt genom en flyktig kurtis låta sig afle-
 das från sitt mål. »Dessutom har hon allt för ofta tillfälle att se
 sina kamrater i ogynnsam dager, t. ex. då de komma till första före-
 läsningen med sömniga ögon och ovärdadt linne efter en genomvakad
 natt eller då det på seminarierna visar sig, att deras kunskaper äro
 skäligen underhaltiga. Korteligen den poetiska doften af ett obestämdt
 fjärran saknas. Men den kvinnliga studenten önskar icke heller att
 bli *älskad* af sin kamrat; hon kräver endast hans *aktning*, och är
 hon flitig och duktig, enkel och naturlig, så lär denna icke saknas.»
 Förf. förordar varmt samundervisning och citerar en artikel i Braun-
 schweigs Landes-Zeitung för 13 maj 1891, där en f. d. student uttalar
 såsom sin erfarenhet af umgänget med kvinnliga kamrater: »man kan
 med större bestämdhet påstå, att det kvinnliga elementet skall hafva
 ett välgörande inflytande på studentlivet än tvärtom. Eller tror man
 verkligen, att umgänget mellan de begge könen skall blifva friare
 ansikte mot ansikte med vetenskapens allvar, än i balsalens upphet-
 tade munterhet?».

* * *

De kvinnliga studenterna i Zürich utgöra en brokig samling från
 alla möjliga länder och samhällsklasser. Vårterminen 1892 voro 70
 damer inskrifna, tillhörande 15 olika länder: Preussen, Bayern, Hes-
 sen, Baden, Sachsen, Lübeck, Italien, Österrike, Ungern, Serbien, Ru-
 mänien, Ryssland, England, Amerika och naturligtvis Schweiz. Äf-
 ven förmögenhetsvillkoren äro himmelsvidt skilda. Förf. erinrar om
 en liten ungerska, som stundom hade eleganta supéer för sina kam-
 rater, men omnämner på samma gång äfven andra, om hvilka man
 visste, att de hela månader igenom uteslutande lefvat på té och bröd,
 och hvilka endast genom kärlek till studierna fått mod till dylika
 umbäranden.

Sedan högre flickskolan i Zürich fått dimissionsrätt, finnas flera
 mycket unga bland de kvinnliga studenterna, men de flesta utgöras
 ännu af äldre flickor. En amerikansk fru hände det, att hon så-
 som student rent af blef farmor. Hon åtnjöt allmän aktning bland
 kamraterna och tog vid 41 års ålder en glänsande medicine doktors-
 grad.

Icke blott olikheten i nationalitet och seder hindrar ett lifvigare ömsesidigt kamratumgänge bland de kvinliga studenterna. De ha ofta för många plikter att uppfylla. Stundom måste de taga privatlektioner för att fylla luckor i sin bildning, stundom äfven själfva gifva undervisning för att förtjäna något. De ansträngande studierna kräfva rörelse ute i fria luften, och den kvinliga studentens brevväxling tar i allmänhet mer tid än hennes manliga kamraters, i det att hon såsom god dotter icke skrifver hem, endast då hon behöfver pengar. Härtill kommer, att åtminstone hälften af de 70 flickorna lagar frukost och kvällsvard åt sig själf och att flere af dem själfva sy sina kläder.

Förf., som under en resa i England för 2 år sedan fått tillfälle att se både manliga och kvinliga studentrum i Oxford och Cambridge, betonar starkt flickornas större förmåga att ställa det trefligt åt sig. Man kände sig i England vida mer hemmastadd hos dem trots det, att herrarnes rum ofta voro mycket elegantare med vackra länstolar, tunga draperier etc. På samma sätt i Zürich. Kvinnan kan vanligen med] de minsta medel pryda sitt rum; en blomma, en liten duk, en tafla här och där, och allt är färdigt. Fru S.-F. hade under den tid hon läste på sin doktorsgrad genom en vänlig värdinnas försorg lyckats få en liten vindsammare, hvars enkla trefnad vänner och bekanta nästan missunnade henne. En gammal professor, med hvilken hon vid denna tid ofta plögade samtala, uppställde härvid alltid som vilkor: »Also gewüss, abber i das Studdirchämmerli» — »således afgjordt, men i lilla studerkammaren.»

»Hvarje äkta kvinna, åtminstone den tyska», säger förf., »är husmoder, hvart hon än går och hvad hon än har för sig.» Detta är något, som man äfven finner vid beröringen med den kvinliga studenten. Men det behöfs också, då hon hvarken har samma håg eller tillfälle till utelif som hennes manliga kamrater. För konsert och teater fattas henne ofta så väl tid som pengar, och umgängeslif är något, som endast mera sällan bjudes. Invånarne i Zürich förhålla sig, liksom öfverallt, där främlingarnes antal är stort, tämligen reserveradt gent emot studenterna. Hvar och en, hvilken erfarit något af det rena, fridfulla själslif som studierna kunna skänka, instämmer lifligt i förf:s påstående, att det för en allvarlig och djupare anlagd natur alls inte är någonting förskräckligt att t. o. m. i ungdomen för några år umbära salongslifvet och »stille Einkehr in sich selbst halten.»

I Zürich liksom äfven i Sverige tituleras man redan i slutet af sin studietid för »doktor», hvarmed den stora allmänheten ännu allt-

jämt endast menar medicinaren. Den kvinliga medicine kandidaten heter sålunda på god schweizertyska »es Fräule Docter». Fröken doktor har nu på sjukhusen genom kärleksfullt deltagande och tillmötesgående i hög grad tillvunnit sig de sjukas sympatier, så att man tryggt kan påstå, att det lägre folket rent af är entusiasmeradt för kvinliga läkare. Det är också sina mediciniska kamraters förtjänst, som förf. tillskrifver den rörande vänlighet, hvilken ofta kom henne till del från folkets sida. En eftermiddag, då hon med sin kollegiibok under flitig läsning vandrade af och an i en allé utanför staden, kom en äldre kvinna emot henne med frågan, om hon kanske var »es Fräule Docter.» Då svaret blef jakande, räckte gumman henne genast en bu-kett vilda blommor, utropande: »då måste ni också ha en liten blomma.» En annan gång under en resa mellan Florens och Zürich, ville konduktören icke mottaga drickspängar för en visad tjänst, sedan han fått veta, att fru S.-F. var »e studirte Doctere». »Nej», sade mannen, »det vore synd och skam att ta mot pengar af er. Lef väl och Gud beskydde er.» Förf. tillägger: »detta är folkets röst; måtte den och bli Guds röst, d. v. s. måtte denna gynnsamma mening om de studerande kvinnorna bana sig väg från folket till de tongivande samhällslagren, så att dessa i våra sträfvanden lära sig se en lycka icke endast för kvinnorna, utan för hela nationen. Att våra sträfvanden för utvidgade verksamhetsområden hittills endast gynnats af det liberala partiet, är något, som kvinnorna själfva städse lifligt beklagat. Att nu likväl äfven hofpredikanten Stöcker, geheimerådet prof. H. Grimm m. fl. konservativa börjat visa oss tillmötesgående, innebär ett viktigt erkännande af att den s. k. kvinnofrågan står öfver partierna eller, hvilket är det samma, angår alla partier.»*)

Här citerar förf. ett uttalande af prof. Grimm i National-Zeitung för den 26 juni 1892: »Fäder och bröder pläga med stark fatalism öfverlämna sina döttrars och systrars senare borgerliga öde mera åt försynen, än åt sin egen särskilda omsorg. Kanske måste staten en gång göra dem föreställningar härför, ty de oförsörjda yngre och äldre flickorna komma en gång att mer eller mindre ligga samhället till last, liksom äfven enkorna, om dessa icke hafva lärt att själfva förtjäna sitt bröd. *För öfrigt, likaväl som staten bör tillse, att sönerna få den skolbildning, som tillkommer blifvande medborgare, liksåväl kan också för flickorna kräf-*

*) Ett glädjande tidstecken utgör också *Funckes* nyutkomna arbete »*Kristus och människan*», där den berömda förf. i varma ordalag betonar de kristnes skyldighet att framför andra föra kvinnoemancipationens talan.

vas en uppfostran, som gör dem, vare sig gifta eller ogifta, till ekonomiskt oberoende, själfständiga samhällsmedlemmar.»

Man bör observera, att dessa fördomsfria, tungt vägande ord uttalats af en vetenskapsman från det för sin stock-konservatism i kvinnofrågan kända Tyskland. Och detta på en tid, då man i Sverige ännu kan få höra sådana invändningar mot samskolor och mot statens öfvertagande af den högre flickundervisningen, som att »kvinnorna icke likasom männen skola utbildas till statens tjänare» — trots det att kommande generationers uppfostran till största delen är dem anförtrodd! Vi instämma af hjärtat i förf:s önskan, att Grimms ord måtte väcka genklang hos tusentals föräldrar just af de högre klasserna, hvilkas oförsörjda döttrar efter sina försörjares död alltid bli de olyckligaste. »Deras nöd, sådan den visar sig i storstädernas gårds- och källarvåningar hos otaliga missnöjda, bittra sinnen skall först då upphöra att förtjäna vårt medlidande, när det äfven för de högsta klassernas döttrar, liksom för deras söner gäller, att arbete är plikt och heder, sysslolshet föraktlig. Kvinnans tillträde till universitetet för oss närmare denna tidpunkt, ty det är klart, att begåfvade döttrar bland de »upper ten thousand» skola föredraga lärda sysslor framför handelsidkerskans eller sömmerskans. Om nu hungern plågar kvinnan lika mycket som mannen, — en längtan efter intellektuell näring rör sig lika väl hos kvinnan som hos mannen, — om sålunda både inre och yttre kraf drifva oss kvinnor till deltagandet i arbetet för bröd, så borde man med glädje hälsa detta framsteg. Men om det visade sig, att de studerade kvinnorna blefve mindre kärleksfulla hustrur och mindre förståndiga mödrar än andra kvinnor af deras samhällsklass, då må man åter beröfva dem tillträdet till lärda kall; ty den enskildes fördel må städse vika för hänsynen till det allmänna. För dylikt skola dock kvinnorna själfva veta att skydda sig; därför kommer deras medfödda kvinlighet att bevara dem.» Ett eller annat missförhållande, sådant som lätt uppstår i alla öfvergångs- och reformtider, kan ej kullkasta denna förf:s mening.

Hon slutar sin lilla skrift med den förhoppning, att sträfvet för kvinnornas tillträde äfven till de tyska universiteterna snart måtte krönas med framgång. Hvarje *svensk* kvinlig student kan härvid tillägga den önskan, att hennes tyska kamrater från början måtte få röna samma tillmötesgående och vänlighet från lärarens och kamraters sida, som i Sverige kommer de studerande kvinnorna till del.

Lydia Wahlström.

»Kvinnan inom svenska litteraturen.»

Den stora världsmarknaden i millionstaden vid Michigans stränder skall snart vara ett minne blott, men af det olikartade arbete, som utförts i och för den, har mycket varit af så gediget och värdefullt slag, att det skall fortleva, långt efter sedan de brokiga utställningsbyggnaderna i Jackson park försvunnit. Detta gäller icke minst det rika statistiska material, som med anledning af utställningen samlats i vårt land och till hvilket damkomitéen i betydlig mån bidragit.

En af de sista, men därför icke minst värdefulla frukterna af denna komitéens energiska arbete är »*Kvinnan inom svenska litteraturen intill år 1893. En bibliografi, utarbetad med anledning af världsutställningen i Chicago af Sigrid Leijonhufvud och Sigrid Brithelli*».

I följd af flere ogynnsamma omständigheter och först och främst af den i förhållande till det omfattande arbetet alldeles för knappt tillmätta tiden, har denna bibliografi, oaktadt de mest energiska ansträngningar från utgifvarinnornas sida, blifvit fullbordad först i utställningens elfte timme. Detta förminskar dock ingalunda arbetets värde, ty detta är icke af en utställningsartikels eller en kongressrapports efemära karakter, utan har i främsta rummet betydelse som ett värderikt inlägg i den bibliografiska forskningen så väl som i den svenska kvinnans historia.

Arbetet utgör en så vidt möjligt fullständig förteckning öfver svenska skriftställarinnor och deras arbeten allt sedan den heliga Birgittas dagar intill år 1893. En katalog, som under samma titel af »två damer» utarbetades till utställningen i Wien 1873, har i viss mån tjänat till grund för föreliggande bibliografi, men många ändringar i plan och utförande ha vidtagits, många tillägg och förbättringar gjorts, så att den nya katalogen kan med allt skäl betraktas som ett fullt själfständigt arbete. Dess begge utgifvarinnor, sedan länge väl förtrogna med biblioteksgörömål och därför synnerligen lämpliga för sitt värf, hafva noga genomgått alla de källor, som stå forskare på detta område till buds, i främsta rummet Hjalmar Linnströms Svenskt boklexikon 1830—65, vidare de följande årens bokhandelskataloger, k. bibliotekets samlingar af kvinliga författares arbeten, af tidsskrifter, kalendrar, utländska boklexikon o. s. v.

En kort öfversikt, skriven af fröken S. Leijonhufvud, öfver

kvinnans verksamhet inom den svenska litteraturen, inleder arbetet. Denna översikt ingick i engelsk översättning i damkomiténs i somras utgifna rapporter till Chicagoutställningen.

Följer sedan själfva katalogen. Så vidt möjligt varit meddelas om hvar och en af författarinnorna några korta biografiska uppgifter, såsom födelseår och födelseort, lefnadsyrke, dödsår, föräldrars namn m. m. Därpå kommer en fullständig förteckning öfver hvarje förf:s arbeten med uppgifter om dessas tryckår, format, sidantal, olika upplagor, öfversättningar till främmande språk, därpå förf:s bidrag till kalendrar, tidskrifter, tidningar, etc. samt till sist de pseudonymer och signaturer, som af henne begagnats. En mängd skriftställarinnor ha medtagits, hvilka varit verksamma inom den periodiska och dagliga pressen, men aldrig publicerat något själfständigt arbete — härigenom har katalogens värde och fullständighet betydligt ökat på samma gång som utgifvarinnornas möda. Däremot hafva inga prosaöfversättningar från främmande språk medtagits. Finska författarinnor, som skrivit på svenska, äro äfven införda i katalogafdelningen, hvilken fyller icke mindre än 174 sidor och åtföljes af en förteckning på signaturer och pseudonymer upptagande 8 sidor.

* * *

Ett studium af katalogen erbjuder många intressanta synpunkter. Af forna tiders kvinnor hafva icke många efterlämnat ett namn inom litteraturens historia. Medeltiden representeras af den heliga Birgitta, som utan gensägelse är icke allenast till tiden utan äfven till betydelsen Sveriges första författarinna. Den omsorgsfulla förteckningen på hennes arbeten och deras många öfversättningar och olika upplagor upptager icke mindre än fyra sidor i katalogen. Från medeltiden förekomma för öfrigt endast ett par namn, äfven de på nunnor, nämligen abbedissan i Vadstena kloster Margaretha Clausdotter (d. 1486), som skrifvit en Birgittakronika, och Anna Fickesdotter Bülow, abbedissa i samma kloster från 1501, som skrifvit en »Chronicon genealogicum eller undervisning på någon gammal slächt med åtskilliga tidahändelser.»

Från Sveriges storhetstid bevarar historien minnet af mången framstående kvinna, men det var mer inom det praktiska lifvet än på litteraturens fält 1600-talets handlingskraftiga adelsdamer utmärkte sig, och de få arbeten af kvinliga författare (bl. dessa några medlemmar af släkten de la Gardie, den beryktade Aurora Köningsmark och hen-

nes syster), som gått till eftervärlden, utgöras mest af poem, religiösa betraktelser, bref och dagboksanteckningar. Ett kvinligt författarnamn af större betydelse har tiden dock att uppvisa: drottning Kristinas, hvilken efterlämnat flere litterära arbeten i olika ämnen, men intet skrifvet på svenska. Däribland tilldraga sig några samlingar aforismer, början till en självbiografi samt hennes bref största intresset.

Från 1700-talet finna vi i katalogen icke så få författarinnamn, af hvilka de mest kända äro de tre skaldinnorna, Sofia Elisabeth Brenner, Hedvig Sofia Nordenflycht och sist till tiden, men först i snille och popularitet Anna Maria Lenngren.

Det är dock utan all jämförelse vårt århundrade, som lämnar den största kontingenten af skriftställarinnor. Lika talrika som de äro till antal, lika växlande har deras val af ämnen varit.

Visserligen är skönlitteraturen det fält, hvarpå de kvinnliga författarna helst röra sig och hittills med ytterst få undantag det enda, där de åstadkommit något verk af större betydelse, men äfven inom andra grenar af litteraturen har det kvinnliga ingeniet med större eller mindre framgång försökt sig.

Kvinnan med sin lifligare fantasi och sitt intensivare känslolif är vanligen mer än mannen mottaglig för religionens sanningar. Också finna vi en mängd kvinnor som skrifvit i religiösa ämnen, icke minst religiös poesi. En sjuklig företeelse från äldre tider på detta område, tyckes Eva Margaretha Frölich (död 1682) varit, hvilken i katalogen kallas »religionssvärmerska». Hon har utgifvit en mängd bibelkommentarier, ofta med tillämpning på sin tid, och dömdes i följd af sina spådomar först »till evig landsflykt» och sedan, då hon detta oakadt återvände till Stockholm, till tukthus på lifstid.

På en del af litteraturen härskar kvinnan af ålder obestridd, på den del, som behandlar kokkonsten och andra grenar af den husliga ekonomien, såsom slakt, bryggd, bakning, färgning, väfnad, etc. Också utgöra kokböckernas författarinnor en icke ringa procent af de i katalogen upptagna. Äfven mejeriskötsel och trädgårdsodling, t. o. m. så speciella och för vårt nordliga klimat ovanliga grenar däraf som vinrankors plantering och beskärande samt odling af mullbärsträd och silkesmaskar, ha behandlats af kvinnor.

Men icke blott den husliga ekonomien utan äfven nationalekonomien har lockat våra skrifvande damer. Så utgaf i förra århundradet en fru Warmholtz en liten uppsats: »Tankar i anledning af sista öfverflödsförordningen».

Ungdomens uppfostran och undervisning har ju sedan urminnes tider varit ett af kvinnornas förnämsta verksamhetsfält, det är därför helt naturligt, att deras litterära verksamhet ofta rört sig kring dessa ämnen och att de uppträdt såsom författare till så väl uppsatser i uppfostringsfrågor som till läroböcker och nöjesläsning för ungdom.

Långt innan Sverige fick sin första kvinnliga läkare (katalogen innehåller en förteckning på flere af henne författade vetenskapliga uppsatser), ha kvinnor försökt sig på den praktiska läkekonstens område, dock tyckes det varit ytterst få, som vågat uppträda såsom författarinnor inom detta fack. En fru Wallden, barnmorska till yrket, har dock 1850 gifvit ut ett häfte om »Lilla vattenläkaren vid sjuksängen för kojans och hemmet», och en fru Vegesack f. Brissman lät 1831 trycka »ett recept mot cholera morbus på vers». Katalogen upptager äfven bland författarinnorna en vaccinatris, fru Gullberg f. Pikulell, som utgifvit flere arbeten, men dessa äro allesammans diktsamlingar.

Inom historieforskningen och geneologien förekomma åtskilliga kvinnliga författarenamn. Från äldre tider finna vi kvinnor såsom utgifvare af släktrönikor, vi anföra som exempel Cecilia Cracous »Berättelse om Gullbergs slott, och hur det manligen försvarades af Commandanten Märten Cracou», samt Edla Christiana Rosenstjernas och Christiana Margreta Silfverstedts familjkrönika från 1700-talet: »En gammal karolins återkomst till hemmet ur fångenskapen».

Ett ganska märkligt historisk-geografiskt arbete, utgifvet af en kvinna, är »Forna och närvarande Sverige», som 1816 börjat utgifvas af U. Thersner och C. F. Akrell, men hvilket åren 1845—67 uteslutande leddes af den förres dotter Thora Thersner, hvilken bl. a. själf litograferade sina teckningar.

Från det senaste decenniet har kvinnan äfven uppträdt såsom författare inom matematiken och naturvetenskaperna, och katalogen upptager utom Sonja Kovalevsky, som vi dock knappast torde ha rätt att räkna bland svenska kvinnor, åtskilliga författarinnor till uppsatser i botanik, zoologi, fysik, kemi etc., införda i Svenska vetenskapsakademiens handlingar. Redan i förra århundradet har denna akademi till sina handlingar mottagit bidrag från en kvinnlig penna. Grefvinnan Eva de la Gardie, f. 1724 och gift 1741 med riksrådet grefve Claës Ekeblad, har i årgången för 1748 skrivit en uppsats om »Försök at tilverka bröd, bränvin, stärkelse och puder af potatos» samt i årgången 1752 »Beskrifning på tvålvål som är tjenlig til bomulls-garns blekning»; men ändå mer märkvärdigt torde vara, att grefvinnan 1748 invaldes till ledamot af denna akademi.

Vi hafva nu redogjort för några af de ämnen, som behandlats af våra kvinliga författare. Många andra synpunkter framställa sig vid ett genombläddrande af katalogen. Rörande de skrifvandes samhällsställning finna vi nästan alla klasser och stånd representerade, allt ifrån den regerande drottningen (så väl Kristinas som Ulrika Eleonoras namn återfinnas, af öfriga drottningars endast Josefinas) ända ned till torparhustrun, tjänstepigan och fattighjonet.

Titlarna äro ofta lika karakteristiska för tiden som för författaren. Vi anföra några få exempel: »En mycket uppbyggelig och hjärtrörande visa författad i fängelset af pigan Brita Olsdotter, natten förrän hon utfördes till afrättsplatsen (1824). »Ringa¹, och enfaldig tacksamhetsgärd till Bellman af den snart 61 års gamla gumman C. C. B. (Christ. Cath. Bergström f. 1768).» »Några erindringar i anledning af choleras många borttryckande vänner. Tecknad i mycken enfald af en 65-årig gumma C. C. B.» »Gudeliga syner och uppenbarelser under visionärt tillstånd underbarligen förunnade och där emellan i frommaste enfald framställda af pigan Inga Elisabeth Jansdotter (f. 1835) i Täby by af Faringe socken.» »Visa om ett olyckligt öde med ett brudpar, som drunknade på Svartelfven i Nora socken och Backetorps by den 29 nov. 1828 af Lisa Ersdotter.»

En af fru Lenngrens satirer och sagan om prinsessan Snöhvit är ju en ganska egendomlig sammanställning, och dock har den förekommit i en af dessa skillingsskrifter för folket, i hvilka åtskilliga af den stora skaldinnans dikter utgifvits. Märten Holk har sålunda utgifvits tillsammans med »Sanct Pehr och Broder Lustig», »Pojkarne» tillsammans med H. C. Andersens »Den ståndaktige tennsoldaten», »Mannens sista vilja» tillsammans med »Allmän kungörelse» o. s. v.

* * *

Af våra mer kända författarinnor är det icke så få som öfversatts till främmande språk. Så äro arbeten af Fredrika Bremer öfversatta till danska, tyska, engelska, franska, holländska, finska, ryska, polska, af Emilie Flygare-Carlén till danska, tyska, engelska, franska, italienska, holländska, polska och tsjechiska, af Marie Sofie Schwartz till danska, tyska (flere af hennes romaner utkommo först på detta språk), franska, engelska, holländska, finska och polska. Våra senare författarinnor såsom Amanda Kerfstedt, Mathilda Roos, Anne Charlotte Leffler ha fått flera af sina arbeten öfversatta till norska, danska, finska, tyska och holländska.

Mycket kunde ännu vara att säga om »Kvinnan inom svenska

litteraturen», men vi hafva redan mer än tillbörligt tagit Dagnys starkt begränsade utrymme i anspråk. Vi hoppas emellertid att vår anspråkslösa anmälan måtte hos en och annan af våra läsare väcka tillräckligt intresse för det förtjänstfulla arbetet, för att de själfva skola taga närmare kännedom om detsamma.

M. C.

Flickskolemötet i Lund sommaren 1893.

Lika visst som vårt århundrade är järnyägarnes, är det också de stora allmänna mötenas tidevarf — det ena en följd af det andra. Ingen grupp af samarbetande människor anser sig kunna undvara dessa sammankomster, där arbetsglädjen ingått förbund med festglädjen. De gifva upphof till och de sprida nya idéer, de stärka och nära åsikter, som redan vunnit fäste, de gifva de spridda krafterna solidaritetens styrka.

Ju mer arbetaren vid sitt dagliga värf är hänvisad till sig själf eller till en trängre krets, desto viktigare blifva för honom dessa allmänna möten. Och till sådana isolerade arbetare kan man mångstädes räkna de lärarinnor, som i Sverige hafva den högre kvinliga undervisningen om händer.

En talrik och intresserad skara af arbetare inom den högre svenska flickskolan samlades ock till allmänt möte — det sjette i ordningen — i Lund från den 12 till den 15 juni detta år.

Mötet var i yttre afseende särdeles lyckadt. Ett strålande sommarväder — sådant sätter människorna i god stämning — en för många ny, för alla intresseväckande, lifvande omgifning, förträffliga anordningar, som lämnade föga stoff åt de anmärkningslystne, hvilka ju aldrig saknas, och först och sist en vänlighet, en gästfrihet, som stå öfver allt beröm och säkerligen hos alla deltagarne efterlämnat minnen, som ej så lätt nötas bort.

Den skånska naturen var, såsom redan nämnts, för många af deltagarne ny. Att lära känna de viktigaste och intressantaste delarne af vårt stora fädernesland är det ej minst värderika utbytet en lärarinna hemtar af dessa skolmöten, och det synes mig därför som ett lyckligt grepp, att nästa möte skall hållas i en norrländsk stad.

De nord- och sydsvenska elementen fingo under de väl ordnade samkvämen, som aflöste förhandlingarne, godt tillfälle att lära känna hvarandra. Och ingen har väl någonsin bevisat ett större möte utan att ha kommit till den slutsatsen, att det just är samkvämen som lämna den bästa behållningen. Detta gäller ej minst möten, där kvinnorna utgöra majoriteten.

Om det finnes något af fru Lenngrens gamla recept på kvinlighet, som haft lifskraft i sig, så är det detta: »Tala Betty — håll ej tal», »Du tror ej hur det oss förstår». I de enskilda samtalen finna vi hos de församlade damerna idéernas rikedom och tungans liflighet, i de offentliga diskussionerna värtalighetens tystnad. De flesta — och vi äro nästan frestade säga de bästa — tiga. Många äldre lärarinnor, som hunnit samla den största erfarenheten, vilja ej gärna uppträda offentligt, det var ej seden i deras ungdom, och därför hör man vid de offentliga sammankomsterna icke deras stämma. Ej för att de därför alltid samtycka till hvad de höra, ehuru det nog ofta så uppfattas; de tiga, men reflektera — och recensera desto mer.

Det råder dock en betydande skillnad just i detta fall mellan de senaste och de första flickskolemötena, och hvad mötet i Lund angår, kan ingen med fog påstå, att det där endast var ett fåtal herrar som behärskade diskussionerna. Allra minst var detta fallet inom sektionerna, där nu för första gången kvinnor sutto som ordförande.

* * *

Många intressanta och för flickskolorna viktiga spörsmål förekommo vid de allmänna sammankomsterna — måhända allt för många för att alla skulle behörigen kunna utredas.

Möjligheten att begränsa flickskolans verksamhet och närmare bestämma dess uppgift, gent emot de många kraf allmänheten ställer på densamma, var en af de viktiga frågor, som kommo under debatt.

En fråga af detta slag afgöres dock ej med några timmars diskussion, om den öfverhufvudtaget f. n. kan afgöras, sammanbunden som den är med djupt gående sociala frågor. En del menade, att hemmen ville ha salongsdamer, hvarföre skolorna måste rätta sig därefter, andra åter, att då hemmen fordrade, att flickorna skulle göras dugliga att försörja sig själfva, måste skolorna gå i samma riktning. Erfarenheterna voro således på denna punkt högst olika.

Frågan om öfveranställning var också före, dock utan att omfattas med samma intresse som vid föregående skolmöten. Det före-

föll som om man varit ense om att någon öfveransträngning numera endast undantagsvis förekomme.

Med större liflighet omfattades *frågan om feriernas förkortning* och i samband därmed om *feriernas användande på ett gagneligt sätt*.

Å ena sidan betonades: att de långa vintrarne göra att ungdomen behöfver ledighet under vår kortvariga sommar; att hemmen kunna ha rätt till 4 månader af året, då skolan tager en så stor del af de öfriga 8; att de tillfällen till kroppslig utveckling samt till delta-gande i hemmets arbeten och nöjen, som de 3 månadernas sommarferier gifva, rikligen ersätta hvad som förloras i kunskaper; och slutligen framkastades den frågan, om verkligen den svenska nationen trots sina långa ferier i bildning och kunskaper stode andra folk efter.

Å den andra sidan framhölls: att äfven i Danmark och Norge har man långa vintrar, utan att barnen därföre äro hela somrarne befriade från skolarbete; att ferierna de senare åren blifvit längre, och att en reaktion bara af det skäl vore af nöden, ty skolkurserna forcerades nu på ett för barnens receptivitet onaturligt sätt. Det påpekades, att hemmen ej förstå att sysselsätta barnen utan att dessa vänja sig vid att skjuta upp med sitt arbete och slå dank, bli loja och tröga, d. v. s. få utveckla nationella lyten, som äro obestridliga, äfven om det medgifves, att svenskarne i intelligens stå i jämnhöjd med andra folk.

Det växlades hårda ord. Skolvärlden beskyldes för egoism, då den ej ville förlänga läsåret. Finnes det i detta fall någon egoism hos den svenska lärarinnekåren, så är den helt säkert omedveten. De närvarande hade emellertid ej något emot *lärjungarnes* sommararbeten, och många förslag om huru feriearbetet skulle ordnas framlades. De flesta tycktes dock vara eniga i, att det bästa utbytet en lärjunge kunde hafva af läsning under sommaren, vore om han kunde lära sig, ej blott läsa läxor eller »sluka» en s. k. rolig bok, utan att studera på egen hand.

Otvifvelaktigt sammanhänger frågan om feriernas förkortning med den fråga, som ådrog sig det ojämförligt största intresset vid skolmötet, *frågan om införandet af teoretisk och praktisk undervisning i huslig ekonomi*.

Det var en *ny* fråga, en anledning till det stora intresset. En annan anledning var af personlig art. Frågan inleddes af en af Norges mest ansedda lärarinnor, skolföreståndarinnan i Drammen, fröken Henriette Wulfsberg. Med öfvertygelsens värme, elegant och spirituellt berättade hon huru detta ämne lästes i hennes skola, hvilken

nyttja lärjungarne haft däraf och huru allmänt de intresserade sig därför. En viss hänförelse grep en stor del af publiken inför denna varma vältalighet, och en resolution antogs af mötet, att detta läroämne borde i våra flickskolor införas.

Öfver splittring af krafter, mångläseri och forcerade kurser hade förut lifligt klagats, men dylika klagomål hindra aldrig ett skolmöte att föreslå införandet af ännu ett ämne. Excmplet i Lund är ej enastående.

Det fanns dock en betydande minoritet, som ingalunda gillade den antagna resolutionen, och det ifrågasatta ämnet berörde allt för många intressen för att ej framkalla en liflig diskussion, offentlig så väl som enskild.

I en sak voro alla ense: den unga flickan borde ha kunskap i husliga ting, och huslighetens lof sjöngs i alla tonarter, liksom om man befarat hemliga motståndare.

Men därmed var endräkten också slut. Den första frågan, som framställdes, lydde: är verkligen klagan öfver att våra flickor äro opraktiska berättigad? Erfarenheter åberopades både för och emot, deras röster voro dock öfvervägande, som menade, att många af våra unga flickor ej få den praktiska uppfostran de ha af nöden. Och detta med rätta. Vårt folk är snarare teoretiskt än praktiskt anlagdt, och det är fara för, att äfven hos den svenska kvinnan det praktiska arbetet ej blir tillbörligt beaktadt, liksom det alldeles säkert ej aktas nog högt hos den svenske mannen.

För det andra framställdes frågan: huru skall denna praktiska uppfostran bibringas? Å ena sidan svarades: det måste ske i skolan, ty hemmen kunna ej eller vilja ej gifva döttrarna en praktisk utbildning, endast i skolan kan den blifva ordnad och systematisk; några timmar i veckan, helst en hel dag, böra anslås till praktisk öfning i kokkonst och till i förening därmed stående teoretiska insikter. Efter skoltiden är det för sent att börja därmed. Å den andra invändes häremot, att hemmen hafva en så oafvislig plikt att lära flickan huslighet, att det snart sagdt innebär en kränkning af hemmets rätt, att skolan däruti ingriper; vidare att husligheten ej består blott i matlagning och ej inläres på några timmar; att detta nya läroämne vid skolgångens slut skall glömmas lika väl som så många af de öfriga; att en flicka har godt tillfälle att efter sin skolkurs genomgå en hushållsskola, då hon ej förrän vid 17 års ålder kan inträda i det äkta ståndet, således själf få ett hushåll; samt att vi i Sverige ha så långa ferier, att flic-

korna då böra kunna sysselsättas i hemmen och öfva sig i husliga göromål.

Det framhölls äfven, att genom detta nya ämnes införande, antingen studiet af de öfriga måste blifva yttligare eller ock måste några läroämnen borttagas ur skolan. Sänktes åter kunskapsnivån, stängdes också flere förvärfsskällor för de ur skolorna utträdande unga flickorna, såsom platser vid banker, järnvägar, telegrafer etc., hvarest de alltid bli underkastade konkurrensens hårda lag. Ej underligt att mången lärarinna frågade sig bekymrad: hvar taga tid ifrån till detta nya ämne, som onekligen kräfver *mycken* tid, om det skall varda af någon nytta och ej blott en dekoration på skolschemat?

Vid alla de enskilda samkvämen debatterades frågan på det lifligaste. Man märkte därvid lätt, att anhängarne af detta nya ämne voro af tvenne ganska vidt skilda slag. Först och främst de, som troget bevarade det gamla kvinnoidealet och som hoppades, att dessa skolkurser i matlagning småningom skola hänvisa hela kvinno-könet åter till dess rätta plats — den husliga härden. För det andra framstegsvännerna, som vilja i praktisk riktning reformera all skol-bildning, gossarnes såväl som flickornas. Märkvärdigt nog, hade dessa båda skilda element ingått förbund med hvarandra.

Hos motståndarne till det nya ämnet skönjdes äfven två olika riktningar: en konservativ, som var öfvertygad om att husligheten aldrig kan fostras i skolan, och en framstegsriktning, som i och för sig ej hade något att invända mot att skolan blir praktisk, men *som ej vill tillåta att ett enda nytt ämne införes utan i samband med en omorganisation af flickskolan*, hvilket å andra sidan ej med fördel kan ske, utan att också *många andra förändringar både inom gosskolan och samhället genomföras.*

* * *

Det må här i anledning af detta ämne tillåtas mig följande reflexioner.

Det klagas allmänt öfver att flickor hellre taga emot de sämsta platser utom hemmen, än hjälpa till inom sitt eget. De förnämsta orsakerna till detta missförhållande torde vara att söka så väl i nöjeslystnad och lust efter ombyte, som i begäret efter regelbundet, ordnadt, betaldt arbete. Men några timmars praktisk undervisning i skolan, lära ej inge den unga flickan större häg för hemmets plikter, utan fara är, att däraf uppstår hvad jag skulle vilja kalla en *salongs-huslighet*. Det är mer pikant, när den unga flickan för den beundrande

*

balkavaljeren kan omtala, att hon en *hel* förmiddag i veckan rifvit mandel, rört smör, ja t. o. m. skalat potatis, än att hon bittida och sent skickas mammas ärenden, stoppar strumpor, tvättar småsyskonen, ja, rent af ersätter en tjänstflicka, något som ej borde vara ovanligt i familjer, där förmögenhet ej finnes.

De anspråkslösa, enformiga, mången gång otacksamma, men dock så viktiga plikterna i hemmet bibringar skolan den unga flickan, ej blott genom införande af huslig ekonomi som ett nytt läroämne, utan främst därigenom, att hon i sitt arbete läres att vara grundlig, flärtlös och plikttrogen.

Kraftiga protester höjdes under skolmötet mot det öfverdrifna språkstudiet i våra flickskolor, och mången menade, att genom att minska språktimmarne erhöles tid till det nya läroämnet.

Men detta blir svårt att genomföra, då allmänheten har en helt annan uppfattning af språkens oerhörda betydelse än hvad skolfolk har. Språkkunskapen är en talang, och talanger ha alltid erkänts nyttiga för kvinnorna, under det att ett odladt förstånd och faktiska kunskaper ansetts som mer oanvändbara artiklar.

Man är ytterst belåten med en skola, som vill lära flickan att skriva tre främmande språk, en kunskap, som hon sedan så sällan har praktisk användning för, men man frågar ej efter om hon där lär sig att skriva korrekt sitt eget modersmål. Jag skulle kunna anföra otaliga exempel på ytligheten i vår kvinliga ungdoms skolbildning, huru flickor finnas hvilka visserligen läst tre språk, men stå okunniga inför de alldagligaste saker och företeelser, förväxla Jönköping och Linköping, tro att riksdagsmän och stadsfullmäktige äro liktydiga, tveka i hvilket väderstreck solen går upp, ha aldrig hört talas om Göthe och Shakespeare. o. s. v., Och dessa exempel äro, så otroligt det låter, ej gripna ur luften, utan hemtade ur min egen erfarenhet angående kunskapsmättet efter slutad skolkurs hos språkkunniga, ja, t. o. m. intelligenta unga kvinnor.

Hvilken ståndpunkt man för öfrigt må intaga till matlagningsämnet, därom torde alla vara ense, att man måste söka råda bot för ytligheten i flickornas bildning, ej ytterligare underblåsa densamma.

* * *

Liksom »kokfrågan» och hvad därmed sammanhänger på mötet absorberat alla andra intressen, har den äfven i denna artikel alltför mycket inkräktat på det starkt begränsade utrymmet. Jag måste därför åtnöja mig med att endast omnämna fröken Anna Sandströms

(Uffes) psykologiskt fina föredrag om berättelsemetoden och fröken Rönströms originella och intressanta framställning af ett för skolan afpassadt historiskt studium af geometrien, samt slutligen professor G. Cederschiölds sakrika föredrag om svenska akademis nya ordbok.

Om sektionerna måste jag fatta mig lika kort. I sektionen för kristendom höll fröken H. Westman ett föredrag, i hvilket hon kritiserade den förvända katekesläsningen, på samma gång betonande, att därför ej all katekesläsning vore fördömlig.

Den största lifaktigheten visade språksektionen. De nya undervisningsmetoderna för de moderna språken hade energiska, talangfulla förespråkare och en tidsödande, ensidig grammatikläsning fick sin dom. Att den formella språkkunskapen kan tillgodoses äfven med praktiska språkmetoder tydliggjordes. Det varnades dock för att dessa metoder, använda på alla tre språken på en gång, skulle kunna medföra öfveranstängning.

I sektionen för historia och geografi blef lifligt framhållet detta senare ämnes stora uppfostrande betydelse. Äfven diskuterades frågan om huru historie- och geografiundervisningen skulle kunna ordnas så, att därmed vår nationella känsla bättre stärktes än hvad nu är fallet.

Det är visst godt och väl, yttrades det, att flickskolorna anordna fosterländska fester, men huru lätt kunna ej dessa urarta till tomma fraser och känsloutgjutelser. Ersätter väl flickskolan med dylika festtillställningar hvad hon brustit i fråga om att dana svenska kvinnor, sådana, som lärt sig att känna och älska sitt land i dess språk, dess litteratur och historia? För närvarande läses i många flickskolor ofta hvarken Sveriges historia eller dess geografi i de högsta klasserna. Det anses tillräckligt, att dessa ämnen grundligt bibringats småklasserna. Och dock torde det först vara femton- och sexton-åringar, som äro mogna att uppfatta ämnen, som beröra fäderneslandets kulturhistoria, dess näringskällor, folklif, författningar o. s. v.

En rätt kunskap om sitt land medför äfven kärlek därtill, icke en kärlek, som yttrar sig i chauvinistisk öfverspämdhet, men som alstrar en stark och djup fosterlandskänsla, ett nationellt lynne, som vi svenskar tyvärr alltför ofta sakna. Det är en sann fosterlandskärlek vi väl behöfva. Har den svenska flickskolan detta mål för ögonen, skall den äfven lyckligt kunna genomgå de brytningstider, som helt visst förestå, och på så vis rätt gagna det kvinliga släktet.

Ellen Fries.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Stipendiefonderna. Till Vesterbottens läns afdelning af Allmänna Stipendiefonden har framlidna fröken Wilhelmina Fahlstedt i Umeå donerat *Fem tusen* (5,000) kronor.

Genom fröken Amanda Bergstedt i Nyköping har till Södermanlands läns afdelning af Allmänna Stipendiefonden öfverlämnats *Etthundratjugufem* (125) kronor ntgörande behållning af försålda handarbeten, som af fröken Bergstedt, fröken Henriette Löwen m. fl. förfärdigats.

Stipendiekomiténs sekreterare fröken Mathilda Silow har under september månad gjort resor i Jemtland och Dalarne, hvarvid inför inbjudna kretsar redogörelser lämnats öfver Fredrika-Bremer-Förbundet och dess stipendiefonder. Länskomité för Jemtlands läns insats af Allmänna stipendiefonden är bildad med Landshöfdingskan Thecla Asplund som ordförande, fru Sofie Hägglund som vice ordförande samt fröken Eva Ekberg som sekreterare. Länskomité för Kopparbergs län är bildad med Landshöfdingskan Wersäll som ordförande samt lokalkomitéer i Hedemora och Säter med friherrinnan Augusta Toll, fru Hilda Trotzig samt fröken J. L. Söderhjelm som dessa lokalkomitéers ordförande.

* * *

Utvandringen till Danmark. Ett nytt bevis för att de svenska allmogeflickorna ej längre i så stort antal som förr utvandra till Danmark och att Danmark ej nu mera får sitt behof af arbetskrafter fylldt från Sverige, finner man däri, att danska agenter i år vänt sig till Finland för att därstädes söka vinna kvinliga tjänare. Detta försök synes dock icke komma att krönas med framgång, åtminstone har den finska pressen energiskt sökt att motsätta sig denna utvandring.

»Nya Pressen» har afhandlat frågan i flera artiklar: »Finlands jordbruk har», skrives där bl. a., »icke något öfverflöd på arbetskraft att afstå åt utlandet. Men det är icke detta frågan närmast gäller, utan huruvida jordbruksarbeterskan från Finland hade att hoppas på en bättre ekonomisk ställning och bättre framtidsutsikter i Danmark än i eget land. Det är denna synpunkt, som för arbetaren måste blifva den afgörande, och ur denna synpunkt tillkommer det äfven landets press och myndigheter att till- eller afråda denne att söka sin lycka utom fosterlandets gränser.»

Därefter framhålles, att framtidsutsikterna för finskorna antagligen icke skulle vara goda i Danmark. Man påpekar huru svenska tjänstflickors utvandring till Danmark numera aftagit samt att orsaken bör sökas dels i de ogynnsamma pekuniära förhållanden under hvilka de arbe-

tat, dels ock i de förförelser och frestelser, för hvilka de varit utsatta i det främmande landet.

»Nya Pressen» stöder sina uttalanden i detta afseende på de artiklar de svenska tidningarna allt som oftast haft i denna fråga samt särskildt på de redogörelser i saken, som varit intagna i Dagny. Sannolikt är ock att de finska allmogeflickorna skulle i det främmande landet komma att möta samma svårigheter, som våra egna landsmaninnor, samt att det för Finland är fördelaktigare att inom eget land tillgodogöra sig arbetskraften hos sina kvinnliga arbetare, än att dessa, om ock med utsikt till något högre lön, skola under ogynnsamma förhållanden förlösa sin bästa tid i främmande land för att sedan, då arbetsförmågan är uttömd, återvända eller återsändas till hemlandet.

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. *De kvinnliga studenterna*, som denna termin äro vid Upsala universitet inskrifna, utgöra ett större antal än under något föregående år, nämligen omkring 26. Där af 3 medicine kandidater, 1 fil. och juris kandidat samt 5 fil. kandidater. Med afseende på fördelningen inom fakulteterna studera: 1 juridik, 3 medicin och 3 läsa på med. fil. examen. Af de öfriga, som alla tillhöra filosofiska fakulteten, studera, då man fördelar dem efter hufvudämnena, omkring 6 naturvetenskap, 5 historia, 4 lefvande språk, 2 filosofi, 1 matematik och 1 latin.

Kvinnliga gymnastiksällskapets öfningar för unga arbetande kvinnor, hvilka företrädesvis afse att motverka det skadliga inflytande, som ett ensidigt eller stillasittande arbete utöfvar på kroppens alla förrättningar, hafva tagit sin början å gymnastiska centralinstitutet. Terminsafgiften är endast 1 kr. 25 öre.

Kvinnligt tandläkarestipendium. Ett stipendium å 300 kr. från »fru Wilhelmina Hiertas stipendiefond», till understöd för obemedlade kvinnor, hvilka, efter aflagd maturitetsexamen, ägna sig åt tandläkareyrket, sökes hos medicinalstyrelsen inom november månads utgång.

Fru Ebba Ramsay, den bekanta föreståndarinnan för abnormskolan Vilhelmsro invid Jönköping, har, efter hvad oss meddelats, i år, i likhet med många föregående somrar, företagit en studieresa till England, där hon inom flere framstående kretsar föredragit de epileptiska barnens behjärtansvärda sak, hvilken öfverallt omfattats med sympati och intresse.

Tyskland. En kvinlig hedersdoktor. Filosofiska fakulteten vid universitetet i Freiberg i Baden har förlänat fru de Vasconcellos, född Michaelis, från Oporto doktorsvärdigheten för hennes arbeten i romansk filologi, särskildt för hennes studier i spanska och portugisiska språken.

Det första tyska gymnasium för flickor öppnades den 16 september i Karlsruhe.

*

England. En kvinlig geolog. Universitetet i London, skrifver Review of Reviews, räknar numera ett stort antal kvinnor, som med utmärkt heder där genomgått sina examina. En del af dessa, väl bekanta inom vetenskapen och litteraturen, hafva utgått från universitetet såsom »bachelor of science» (filosofie kandidater), men högst få äro de, som eröfrat en doktorsgrad (doctor of science). Hittills har Londons universitet endast kunnat uppvisa tvenne kvinliga fil. doktorer: Sophia Bryant (1884) och Charlotte Angus Scott (1885). I år har emellertid ett nytt kvinligt namn kunnat bifogas till de förras, miss Maria M. Ogilvie's, hvilken tagit sin doktorsgrad inom den naturvetenskapliga fakulteten, sektionen för geologi, inom hvilket ämne miss Ogilvie lär besitta stor lärdom.

*

Australien. Kvinnors rösträtt har nu, enligt så väl lagstiftande rådets som representantkammarens beslut, blifvit antagen som lag på Nya Zeeland.

Breflåda.

»No name» har svar att hemta å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå.

PAUL VOSS,

Specialaffär för Sybehör,

43 Drottninggatan 43

(hörnhuset af Klarabergsgatan).

Billiga och bestämda priser.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.

Nya Hushållsskolans Matsalar
Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS.! Särskild matsal för fruntimmer.

Winborgs

LACTOSERIN-CACAO

Välsmakande, kraftigt närande, hälsosamt!

Förordad af professorerna Olof Hammarsten, C. E. Bergstrand, med.
d:r Ch. Em. Hagdahl m. fl.

Hälsovännen, tidskrift för allmän och enskild hälsovård, yttrar i
sitt nummer för den 1 februari följande:

»Särdeles närande och värderikt såsom ett koncentreradt
och smaktligt näringsmedel är äfven den i
handeln hos oss införda lactoserincacao.»

FABRIKS.

MÄRKE.

Pris pr burk om

1/2 kilo kr. 2,50; 1/4 kilo kr. 1,30; 1/8 kilo kr. 0,70.

Erhålles hos hrr specerihandlare samt i parti hos

Th. Winborg & Co., Stockholm.
Kongl. Hofleverantör.

Albert Schmidts Handskaffär

Stockholm, Arsenalsgatan 8.

Svenska, Engelska, Franska och Tyska promenadhandskar, såväl
fodrade som ofodrade: Balhandskar.

Allm. tel. 71 39.

Order från landsorten utföres mot efterkraf.

OBS.!

**Stort lager af
Barnkläder för alla åldrar,**

till och med 16 år.

*Goda tyger! Nya, smakfulla model-
ler! Billiga priser!* Allm. Telefon 68 40.

2 Stora Vattugatan 2,

hörnhuset vid Brunkebergstorg.

10 Bazaren å Norrebro 10.

H. NYSTRÖM.

Kronor 40,000, 30,000, 25,000, 15,000, 10,000, 5,000,
med flera större belopp kunna vinnas genom köp af

Teater-Premie-Obligationer

Närmaste dragningar 1 November och 1 December.

Säljas kontant till gällande dagspris och på månadsafbetalningar:

En gammal Obligation mot 13 inbetalningar af Kr. 2,60 i månaden;
2 eller flere mot Kr. 2,50 pr obligation i 13 månader.

En ny Obligation (af 1893) mot 14 inbetalningar af Kr. 1,60 i månaden;
2 eller flere mot Kr. 1,50 pr obligation i 14 månader, samt *En gammal* (af
1889) och *En ny* (af 1893) *tillsammans* mot 13 inbetalningar af Kr. 4,10 eller
22 inbetalningar af Kr. 2,60.

Under detta och nästa två års 13 dragningar utlottas tillsammans Kr.
625,000. — Fullständig beskrifning sändes mot 10 öres porto.

Vexelkontoren: 36 Skeppsbron och 12 Bazaren å Norrbro, Stockholm.
Postadress endast: STOCKHOLMS VEXELKONTOR.

Guldsmed ESTHER MEYER,

född Ponsbach,
(Firma Karl Meyer)

reparerar alla slags Guld-, Silfver-, Nysilfver-, Granat- och Stenkols-
arbeten samt Britannia- och andra finare metallarbeten.

Förgyllning, försilfring och förnickling. Beställningar å nya arbeten utföras.

Billigt och godt arbete. Stort lager af äkta Agatarbeten.

7 Brunkebergsgatan 7 (f. d. Odensgatan).

Möbeltyg, Mattor, Portièrer, Gardiner

hos F. UHNÉR & C:o,

Stockholm, Fredsgatan 22.

Alla färger oskadliga. Profver utlemnas äfven till landsorten.

OBS.! Billigaste priser!

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS.! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

Allt arbete utföres noggrant och af bästa materiel. Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,

52 Drottninggatan 52.

God biförtjänst

för Herrar Handlande, Agenter, Militärer, Inspektorer, Bokhållare, Skol-
lärare, Länsmän, Förmän vid Bruk och Järnvägar samt öfriga väl-
kända personer med stor bekantskapskrets erbjudes genom försäljning af

Teater-Premie-Obligationer

såväl af 1889 som 1893 års premielån.

Skriftliga anbud emottagas af

Obligationskontoret

3 A Klara Vestra Kyrkogata 3 A

STOCKHOLM.

(S. T. A. 5274)

HANDARBETETS VÄNNER
 Brunkebergstorg 18, STOCKHOLM.
 Förening för den svenska kvinnliga hem-
 slöjdens förädling i konstnärligt och
 fosterländskt syfte.
UTSTÄLLNING AF:
 Väfnader, Mattor, Konst-
 sömnad och Spetsar efter
 Samla och Nya Svenska
 Mönster, Nationaldräkter
 m. m.

Största förlag i Skandinavien

af

Religiös litteratur

såsom: Biblar, Nya testamenten, Bibelutläggningar, Bekännelseskriter, Missionsskrifter, Lefnadsteckningar, Berättelser, Postillor, Predikosamlingar, Dagbetraktelser, Böneböcker, Advents- och Passionsbetraktelser, Sånger, Barnskrifter, Planscher och Bilderböcker, Traktater och Nykterhetsskrifter, hvilka alla finnas till försäljning uti

Fosterlandsstiftelsens bokhandel

34 Mästersamuelsgatan 34

samt hos öfrige bokhandlare i riket.

Fullständig katalog erhålles på begäran gratis.

Fosterlandsstiftelsens förlagsexpedition

STOCKHOLM.

August Bergin & Co

Magasin för Speglar & Tafvelramar

STOCKHOLM

22 Lilla Vattugatan 22.

Allm. Telefon 51 79.

Läderplastik.

Alla slags verktyg för läderplastik säljas billigast hos

PER FROM, Stockholm,

54 Mästersamuelsgatan 54.

OBS! Saxar och knifvar slipas.

Sparsamma Fruar!

Ull och Stickulle emottages till spånad af all slags garn, väfnad af tyger för såväl hand som maskin, Schalar, Filkar, Plaid, Doffel, Kläden till herrkostymer m. m. OBS.! Gardiner i formordiska färger och mönster väfvas af såväl rent ullgarn som trasgarn.

Mattor väfvas. All slags färgning och kemisk tvätt, beredning och prässning verkställes. Profver och prisuppgifter på begäran. Gods afhämtas afgiftsfritt från hemmen, ångbåt och järnvägsstation.

Goda varor! Billigaste priser! Reel behandling! **HILDDUR ANDERSSON,**
Rikstel. 163. Allm. Telefon 76 53. 12 Hötorget 12, ingång från Oxtorgsgatan. Stockholm

Blindföreningens Försäljningsbod

19 Jacobsgatan 19

STOCKHOLM

tillhandahåller allmänheten till låga priser af blinda förfärdigade arbeten såsom: korgar, borstar, enklare möbler, listskor och listmattor, stiekade, knutna och lagda arbeten m. m.

Den nya affären är af »Föreningen för blindas väl» grundad för att skaffa afsättning för fattiga blindas arbeten, och anhåller föreningen om allmänhetens välvilliga uppmuntran.

Barnängens Patenterade Mjölktvål.

(Patent nr 2290.)

Redan i äldsta tider var mjölken uppskattad som ett framstående toalettmiddel till hudens förskönande, och nutida mejerskors fina hy och vackra händer utgöra talande bevis på medlets förträfflighet.

Barnängens Mjölktvål är efter en patenterad metod direkt framställd från naturlig mjölk, hvadan densamma ovilkorligen gör hy och huden *vit, vacker och smidig*, hvarom en och hvar kan öfvertyga sig genom någon tids daglig användning.

Obs. I följd af patentet kan ingen mer än vi framställa denna tvål.

Obs. Etiketterna (med björnstämpeln och Barnängens namn) äro inregistrerade.

Barnängens Tekniska Fabrik, H. Maj:t Konungens Hofleverantör, Stockholm.

Bröderna Påhlmans

Skrif- & Handels-Institut,

Stockholm. 23 Klarabergsgatan 23. Telefon 108 04.

Undervisning i alla merkantila ämnen, språk och stenografi. Kursen ett-årig. Terminskurser, månadskurser och kurser i enskilda ämnen lemnas. Lärare specialister i hvarje ämne. *Språk: infödingar.* Inträde kan ske när som helst, önskligast dock vid terminens början den 15 Aug. och 15 Jan.

OBS.! De elever, som hos oss genomgå års- eller terminskurser, ega rättighet att inhämta så många slags bokföring som medhinnas.

OBS.! Skriflinstitutet fortgår oförändradt. Undervisning i alla stilsorter. Kursen rücker tills önskad resultat vunnits. Skrifkramp behandlas. Begär prospekt. *Billiga afgifter!* Aftonkurs kl. 8—10 e. m. Söndagslektioner. Anmälningar och upplysningar hvarje dag.